KANUNI ZA MAISHA KUTOKA KWA MAKHALIFA WANNE WALIOONGOKA

Othman Nuri TOPBASH

ERKAM PUBLICATIONS

بسم الله الرحمن الرحيم

Istanbul / 2022

© Kimechapwa na Erkam 2022 / 1443 H

KANUNI ZA MAISHA KUTOKA KWA MAKHALIFA WANNE WALIOONGOKA

Othman Nuri Topbash

Jina la Asili: Hulefâ-i Raşidin
Mwandishi: Othman Nuri Topbash
Msimamizi Mkuu: Abdi Mohamed Adam
Mfasiri: Khalifa Hassan
Mhariri: Ibrahimu Hamisi Kabuga
Msanifu jalada: Altinoluk Graphics
Kupangiliwa vizuri na: Sarkhan Isgandarov
Nijat Garibov
ISBN: 978-9944-83-691-3
Mchapaji: Erkam Printhouse
Anuani: Ikitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C Başakşehir, Istanbul, Turkey
Simu: (+90-212) 671-0700 pbx
(+90-212) 671-0748
Barua pepe: info@islamicpublishing.org
Tovuti: www.islamicpublishing.org
Language: Swahili / Kiswahili

ERKAM PUBLICATIONS

KANUNI ZA MAISHA KUTOKA KWA MAKHALIFA WANNE WALIOONGOKA

Othman Nuri TOPBASH

ERKAM PUBLICATIONS

YALIYOMO

Makhalifa Walioongoka 7
Abu Bakr رضي الله عنه 11
Umar رضي الله عنه.....25
Uthman رضي الله عنه 41
Ali رضي الله عنه 57
Kwa Jamii Na Viongozi.....71

MAKHALIFA WALIOONGOKA

Zama muhimu na za kipekee kabisa katika historia ya mwanadamu katika upande wa maadili, ubora, uadilifu, haki, uungwana (altruism) au ithaar zilikuwa zama za Uislamu. Zama hizi zaliitwa kuwa ni "zama za dhahabu" kwa kwa sababu Mtume Muhammad ﷺ, ambaye Waislamu wanaujua ulimwengu wake wa ndani kama sababu ya asili ya kuumbwa kwa viumbe, alikuwa hai na akiishi katika zama hizo. Nguvu na uwezo wa kiroho wa Mtume Muhammad ﷺ ulizipamba zama hizo alizoishi. Kwa hivyo basi, ikawa rahisi kwa idadi kubwa ya watu wa kawaida kuweza kuwa naye mara kwa mara na kuweza kumjua vyema.

Watu katika zama hizo tukufu walitoka katika giza totoro la ujinga (jahiliyyah) na kushika njia ielekeayo kwenye ustaarabu wa wema. Kisha wakapanda kwenye vilele vya maarifa ya kumjua Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa hivyo basi, watu wa jamii hii wakaitwa kuwa ni Maswahaba Watukufu wa MtukufuMtume ﷺ. Walikuwa waaminifu kwa Mtukufu Mtume ﷺ katika mambo yote.

Kwa hiyo Maswahaba ni kizazi cha kipekee kabisa kilichoshuhudia maneno na matendo ya Mtume Muhammad ﷺ. Na waliweza kuonyesha matendo hayo kwa vizazi vilivyofuata baadaye.

Miongoni mwa maswahaba hao wa Mtume ﷺ ni viongozi wanne waliofanikiwa kuiongoza jamii baada ya kuondoka kwake Mtume, na walijulikana kama Makhalifa wanne walioongoka. Walikuwa viongozi wa msitari wa mbele kuendeleza utambulisho wa Kiislam uliopambwa na tabia adhimu za Mtukfu Mtume Muhammad ﷺ. Maswahaba hawa walikuwa wakimpenda Mtume, kwa hiyo wakaziingiza nyoyoni mwao sifa za tabia na maadili ya Mtume Muhammad ﷺ. Kwa njia hii, mioyo yao ikawa mahali patakatifu panapopatikana upendo wa Mwenyezi Mungu, na matendo na maneno yao yakawa mfano wa kuigwa kwa Waislamu wote.

Mtume Muhammad ﷺ alisema kuhusu thamani ya zama takatifu za Makalifa walioongoka:

"Kipindi cha ukhalifa wa kweli baada yangu ni miaka thelathini."

Kwa maneno haya, Mtukufu Mtume ﷺ aliashiria kuwa baada ya kipindi hicho maisha ya kisiasa ya Waislamu yatafifia na kukosa nguvu.

Kabla ya ufifiaji haujaanza palitawaliwa na kipindi cha amani na utuluvu. Khalifa wa kwanza Abu Bakr رضي الله عنه alifanya jitihada kubwa sana katika jambo hili la amani na utangamano.

Abu Bakr رضي الله عنه

(Alitawala 632-634 miladiya)

Abu Bakr رضي الله عنه alimpenda Mtume kwa upendo wa hali ya juu, kiasi ya kwamba alijitolea katika maisha yake yote kwa ajili ya Mtume. Abu Bakr رضي الله عنه siku zote alijikuta mbele ya Mtume ﷺ. Kila anapokutana na Mtukufu Mtume ﷺ alikuwa akiondokewa na wasiwasi wa matatizo yake. Kadiri alivyokutana naye ndivyo shauku ya kuwa pamoja naye ilivyoongezeka.

ABU BAKR ﵁

(Alitawala 632-634 miladiya)

Abu Bakr ﵁ alikuwa ni khalifa wa kwanza baada ya Mtume Muhammad ﷺ. Alikuwa pamoja na Mtume kwa kuwa na mapenzi makubwa na alikuwa mtiifu kwake. Kulikuwa na njia ya ndani kutoka katika moyo wa Mtume ﷺ kwenda kwa Abu Bakr ﵁. Mtume kuhusu jambo hili: "Nimeyahamisha yale yote niliyo nayo moyoni mwangu kwenda katika moyo wa Abu Bakr ﵁".

Urafiki huu wa karibu mno ni matokeo ya kujitolea kwa Abu Bakr ﵁ kwa ajili ya Mtume ﷺ. Huwa tukitoa vitu ghali kwa ajili ya kile tunachokipenda, na kitu chenye thamani zaidi ambacho mtu anaweza kukitoa katika maisha haya yenye ukomo ni upendo kwa ajili ya Mwenyezi Mungu.

Sayyidna Abu Bakr ﵁ alifanya kila liwezekanalo na kwa gharama yoyote ile kwa ajili ya upendo huu kwa sababu hiyo akawa swahiba wa Mtume kwa furaha ya hali ya juu kabisa, na kuwa karibu naye sana. Abu Bakr ﵁ alipata bahati ya kusuhubiana na Mtukufu Mtume katika safari yake wakati alipohama kutoka Makka kwenda Madina. Katika safari hii Abu Bakr ﵁ alishuhudia matukio na maajabu mengu. Walipofukuzwa, walikimbilia katika pango la mlima

Thawr kwa siku tatu. Abu Bakr ﷺ alipewa siri na hekma nyingi kutoka katika moyo wa Mtume Muhammad ﷺ kwa ajili hiyo Abu Bakr ﷺ naye aliweza kupata daraja ya kuwa karibu na Mwenyezi Mungu. Sehemu hii ilikuwa ni darasa kubwa kwa Abu Bakr ﷺ kwani alijifunza siri kutoka kwa Mwenyezi Mungu na kuukamilisha moyo wake kiasi kwamba alipewa jina kutoka katika Qur'an mtu wa pili katika watu wawili, kwa maana Mtume alikuwa wa kwanza na Abu Bakr ﷺ wa pili wa tatu wao alikuwa Allah! Mtukufu Mtume ﷺ alimvuta Abu Bakr ﷺ kuwa mbele ya Mwenyezi Mungu katika namna endelevu. Hiyo ni pale aliposoma aya ifuatayo, "Usihuzunike hakika Allah yupo pamoja na sisi." (Tawbah 9: 40).

Tukio hili tukufu la Mtume ﷺ na Abu Bakr ﷺ kuwa pamoja katika pango la mlima Thawr linachukuliwa kuwa mwanzo wa kujielekeza kwa Mwenyezi Mungu na vile vile tukio la kwanza la nyoyo kuridhiwa na Mwenyezi Mungu. Katika mafundisho ya kiroho, pango la Mlima Thawr unaaminiwa kuwa mahali ambapo siri mbalimbali za kimungu zilisafiri kutoka katika moyo mmoja kwenda moyo mwingine katika historiya ya Uislamu; Abu Bakr ﷺ ndiye aliyepata bahati ya kupata baraka hizi, kwa hiyo Abu Bakr ﷺ ndiye anayeaminika kuwa kiungo, baada ya Mtume ﷺ, cha nyororo ya Zama za dhahabu itakayoendelea mpaka mwisho wa dunia.

Malengo ya safari zote za Kimungu yanaweza tu kufikiwa kupitia upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu na Mtume wake. Sharti la mwanzo la upendo wa dhati ni mtu kupenda kila kinachpendwa na mpenzi wake. Ili tuzame katika upendo lazima kwenda sambamba na vipengele vyote vya mpendwa wetu. Na hivi ndivyo hasa Abu Bakr ﷺ alivyokuwa na Mtukufu Mtume ﷺ.

"Abu Bakr ﷺ anatokana nami na mimi ninatokana naye"

Abu Bakr ﷺ alimpenda Mtume kwa upendo wa hali ya juu, kiasi ya kwamba alijitolea katika maisha yake yote kwa ajili ya Mtume. Abu Bakr ﷺ siku zote alijikuta mbele ya Mtume ﷺ. Kila anapokutana na Mtukufu Mtume ﷺ alikuwa akiondokewa na wasiwasi wa matatizo yake. Kadiri alivyokutana naye ndivyo shauku ya kuwa pamoja naye ilivyoongezeka.

Siku moja Mtukufu Mtume ﷺ alisema: "Hakuna mtu anayetoa sana mali zake kwa ajili yangu kumshinda Abu Bakr ﷺ".

Abu Bakr ﷺ alijibu huku akitokwa na machozi "Ewe Mtume wa Allah! Je mimi na mali zangu sio kwa ajili yako peke yako?"

Mtume ﷺ akamalizia kwa kusema maneno yenye baraka:

"Abu Bakr ﷺ anatokana na mimi na mimi ninatokana naye. Yeye ni ndugu yangu katika ulimwengu huu na akhera." Kwa maneno haya Mtume ﷺ alionyesha muungano wa kiroho na uhusiano uliopo katika mioyo yao. Kwa hiyo Abu Bakr ﷺ alikuwa ni msiri mkubwa wa Mtume ﷺ.

Msiri mkubwa wa Mtume

Abu Bakr ﷺ alikuwa ni kioo chenye kuwakisi moyo wa Mtume ﷺ. Kwa hiyo alikuwa mfano mkubwa wa kujisalimisha moja kwa moja kwenye ulimwengu wa kiroho wa Mtukufu Mtume ﷺ. Kutokana na kusalimisha kwake huko, kila kitu kilichotoka kwa Mtume kilikuwa na umuhimu mkubwa sana kwake. Kwa sababu hiyo yeye ndiye alikuwa kimbilio na tegemeo la kwanza la maswahaba pindi wanapotaka kujua maana ya kweli ya maneno na matendo ya Mtukufu Mtume ﷺ. Abu Bakr ﷺ aliweza kujua kwa undani zaidi maana ya ujumbe wa Mtume wa Allah.

Aya ya Qur'an isemayo, "Leo nimekukamiliishieni Dini yenu, na nimekutimizieni neema yangu, na nimekupendeleeni UISLAMU uwe ndiyo Dini yenu" (Maida 5:3) aya hii iliteremshwa wakati Mtume alipokuwa katika Hijah ya Mwisho. Kila mtu alikuwa na furaha ispokuwa Abu Bakr ﷺ peke yake. Wote walijua kuwa aya hii inazungumzia kukamilika kwa Uislam. Abu Bakr ﷺ peke yake ndiye aliyejua kuwa Mwenyezimungu alikuwa yu karibu kumchukuwa Mtume wake.

Katika kipindi cha maradhi yake ya mwisho, Mtukufu Mtume ﷺ alishindwa kuongoza swala kwa sababu ya kushindwa kusimama, kwa hiyo akamchagua Abu Bakr ﷺ kuongoza swala. Siku moja Mtukufu Mtume ﷺ alipata nafuu na kuweza kwenda msikitini. Baada ya kuwapa ushauri baadhi ya maswahaba, akasema: "Allah alimpa miongoni mwa waja wake nafasi ya kuchagua kati ya kubaki katika ulimwengu au kuwa pamoja naye, na huyo mja akachagua kuwa na Mola wake."

Baada ya kusikia maneno haya Abu Bakr ﷺ alijisikia huzuni na majonzi, akalia kwa uchungu. Kwa moyo wake wa busara na upendo, alijuwa kwamba hiyo ilikuwa khutba ya kuaga ya Mtukufu Mtume ﷺ. Kwa kuwa Abu Bakr ﷺ ndiye aliyekuwa msiri mkubwa wa Mtume ﷺ aliweza kugundua kitu ambacho maswahaba wenzake walishindwa kugundua. Akaanza kulia kwa uchungu mfano wa nai yenye kuomboleza: "Ewe Mtume! Wewe ni mtu wa kipenzi sana kwangu kuliko mama yangu na baba yangu! Tunawatoa baba zetu na mama zetu, maisha yetu na mali zetu, na watoto wetu wawe fidia kwa ajili yako!"

Hakuna hata mtu mmoja katika mkusanyiko ule aliyegundua kuwa Mtume alikuwa katika siku za karibu kuondoka ulimwenguni, vile vile hakuna aliyejua kwa nini Abu Bakr ﷺ alilia. Maswahaba waliulizana wao kwa wao, "Kwa nini mtu mzima kama huyu

alilia wakati Mtume alipozungumzia kuhusu mja aliyetaka kuwa na Mola wake?" Hawakugundua kuwa mja aliyemzungumzia Mtume kuwa alitakiwa kuchagua kubaki ulimwenguni au kuwa pamoja na Mola wake alikuwa ni yeye mwenyewe Mtume ﷺ. Walishindwa kuhisi kama alivyohisi Abu Bakr ﷺ.

Mtume aliendelea kuongea pamoja na maswahaba wote huku akimfariji Abu Bakr ﷺ, na aliwataka maswahaba kumkubali Abu Bakr ﷺ, alisema "Tumefanya mambo mema mengi sana kwa pamoja, lakini Abu Bakr ﷺ alinifanyia mambo mengi mema na kwa ajili hiyo Allah atamlipa mema haya siku ya malipo. Abu Bakr ﷺ ni miongoni mwa wale walijitolea katika usuhuba na mali. Kama ningeambiwa nimchukue rafiki yangu wa karibu sana mbali na Allah basi nitamchukuwa Abu Bakr ﷺ. Lakini kitu kinachotuunganisha kati yetu ni udugu wa Kiislam".

Baada ya hapo Mtume alizungumzia kuja kwa kifo chake, "Milango yote inayoelekea kwenye msikiti wa Mtume ifungwe ispokuwa mlango Abu Bakr ﷺ peke yake, kwa maana ninaona ishara za utukufu kwenye mlango wake…."

Kwa hiyo milango yote ilifungwa kipindi hiki cha huzuni, ispokuwa mlango wa Abu Bakr ﷺ peke yake. Maneno haya ya Mtume yalimaanisha kuwa mlango wa kuwa karibu na mjumbe wa Allah hufunguliwa kwa uaminifu, kujitolea, urafiki na upendo wa moja kwa moja.

Ngome madhubuti ya imani

Imani madhubuti isiyoyumba ya Abu Bakr ﷺ inaweza tu kuelezewa na ushuhuda alioutoa kwenye tukio la Mi'araj pindi tukio hili lilipoleta utata baada ya kutangazwa kwa mara ya kwanza. Sayyidina Ali ﷺ, khalifa wane, alimuelezea Abu Bakr ﷺ akisema: "Abu Bakr ﷺ ni kama mlima usioyumbishwa na upepo."

Abu Bakr ﷺ alikuwa ni miongoni mwa maswahaba matajiri sana, lakini alijitolea kwa dhati maisha na mali zake zote kwa ajili ya Mtume ﷺ. Alitoa vile vyote aliivyokuwa navyo mara kwa mara, na kuvitoa katika njia ya Mwenyezi Mungu Mtukufu pasina kusita wala kuwa na wasiwasi wa kukhofia umasikini. Siku moja Mtukufu Mtume ﷺ alimuuliza kuwa aliacha nini kwa mkewe na watoto wake, alijibu kwa kudhamiria ya wazi kabisa: "Nimewaachia Allah na Mtume wake."

Mtume hakuwaruhusu maswahaba hata mmoja isipokuwa Abu Bakr ﷺ peke yake kutoa mali zao zote, kwa kuhofia watu hawa wanaweza kushawishika na shetani kuwa tendo lao hili la kufanya hivyo litawapeleka kuwa masikini, na baadae wakaja kujuta kwa kupoteza baraka za yale yote waliyotoa mwanzo, Abu Bakr ﷺ aliruhusiwa kufanya hivyo kwa kuwa alikuwa na mapenzi makubwa mno na ya dhati kwa Mtume ﷺ kiasi kwamba alikuwa kama jengo madhubuti la imani isiyoweza kuyumbishwa.

Wakati mwingine, Abu Bakr ﷺ alikabiliana umaskini na ugumu kwa kutoa vile alivyokuwa navyo kwa ajili ya Allah. Lakini, ugumu huo ulimpa raha na furaha, badala ya uchungu, kwa sababu yeye alitosheka na kupata radhi za Mwenyezi Mungu na Mtume Wake. Abu Bakr ﷺ aliishi katika utulivu wa moyo mpaka mwisho wa maisha yake.

Kwa hiyo, Mtume wa Allah alisema kumhusu: "Yeyote anayetaka kumuona mtu aliyeepushwa na moto basi amuangalie Abu Bakr ﷺ".

Kielelezo cha unyenyekevu na staha

Abu Bakr ﷺ alitopea sana katika kushikamana na Mwenyezi Mungu na Mtume wake. Kwa hiyo alikuwa mfano ulio hai wa ta-

bia na maadili ya Mtume Muhammad ﷺ. Kama ilivyokuwa kwa Mtume ﷺ, naye pia hakuziendekeza shida zake, hivyo akawa mfano mkubwa kwa kuigwa katika utoaji sadaka, wema, upendo, na huruma. Aliweza kuwapendelea na kuwatanguliza watu mbele ya mahitaji yake mwenyewe. Mara nyingi alikuwa akimuomba Mwenyezi Mungu kwa kusema: "Ee Mola wangu niepushe mimi na wengine na moto."

Maneno yote haya yalionyesha jinsi Abu Bakr ﷺ alivyojishusha chini yeye mwenyewe na wala hakujikweza, na vile vile alikuwa na moyo wa upole na huruma.

Alipofariki Mtume ﷺ, Abu Bakr ﷺ alichaguliwa kuwa khalifa wa kwanza. Mara alipochaguliwa tu alipanda katika mimbari na kuwaambia Waislamu bila ya kujivuna kwa staha ya mfano: "Enyi watu, nimechaguliwa kuwa kiongozi wenu, sio kwamba mimi ni mbora kuliko nyinyi. Kama nitafanya jambo lolote zuri niungeni mkono, na kama nikikosea basi nisahihisheni…"

Swahaba huyu mkubwa alikuwa ni mnyenyekevu sana kiasi ya kwamba katika khutuba yake ya kwanza kabisa baada ya kuteuliwa, alieleza kwamba alikuwa tayari kukosolewa na yeyote yule. Watu walipompa kiapo cha utii alisema: "Sikutamani kuwa khalifa hata siku moja, sikuuomba huu uongozi kutoka kwa Allah, wala kwa dhahiri wala kwa siri, kwa sababu nilijua kuwa uongozi ni majukumu mazito sana."

Abu Bakr ﷺ alizidi kuwa mnyenyekevu, mwenye staha na asiye jivuna kipindi alipokuwa Khalifa kuliko hata alivyokuwa kabla hajawa khalifa. Kabla ya kuwa Khalifa, ilikuwa ni desturi yake kuwa pamoja na watoto yatima wa kike, aliwapa mahitaji yao na hata kuwakamulia maziwa ya kondoo. Baada ya kuwa khalifa, majirani zake walifikiri kwamba atakuwa na mambo mengi sana kiasi ambacho anaweza kubadilisha mwenendo wake na kuwacha

utaratibu wake wa mwanzo. Hapana! Haikuwa hivyo. Aliendelea na mwenendo wake uleule, aliwaangalia mayatima wa kike na kuwakamulia maziwa ya kondoo.

Hakuwa na tamaa ya utukufu na vyeo vya kidunia kabla na baada ya kuwa khalifa. Kama ilivyokuwa kwa Mtukufu Mtume ﷺ, siku zote alifanya kazi kwa ajili ya kumridhisha Allah ﷻ pasina ya kizuizi chochote cha Ulimwengu dhidi ya mahitaji yake ya maisha mazuri ya Akhera. Miongoni mwa matakwa yake kabla ya kifo chake yalikuwa kama alivyousia: "Uzeni ardhi yangu na rudisheni katika baytul mali fedha zote nilizopokea kama mshahara."

Mfano wa mizania na hali ya kiasi

Maisha ya Abu Bakr رضي الله عنه yaligemea katika mizania iliyowekwa na Mwenyezi Mungu. Siku zote alionyesha staha, kutokuwa na majivuno na unyenyekevu, lakini hakuonyesha alama ya udhalili na unyonge. Alikuwa makini, lakini sio mkali. Alikuwa ni mwenye kusamehe, mvumilivu, na pia alikuwa mkakamavu na shujaa pale alipohitajika kuwa hivyo.

Pamoja na sifa zote hizo, hakuwa mvumilivu kwa yule atakaekwenda kinyume na muongozo na mafundisho ya Mtume ﷺ. Alikuwa imara katika kuutetea Uislamu. Siku zote hakutetereka au kulegea katika mafundisho ya Uislamu. Aliweza kupambana na mavuguvugu pinzani yaliyotokea baada ya kifo cha Mtume, pale baahi ya makabila yalipotaka kujitenga na kukataa kulipa zaka ambayo ni haki ya masikini. Abu Bakr رضي الله عنه alisema: "Nitapigana na yeyote yule atakaekataa kulipa zaka." Hivyo akaweza kufunga milango ya hata na Sayyidina Umar رضي الله عنه ambaye alijulikana kama mfano bora wa utoaji haki na mwenye tabia ya uwazi.

Abu Bakr ﷺ, ambaye anaheshimika sana, aliishi maisha yake yote kwa uaminifu katika Uislamu na kuweka mazingira ya watu kufanya kama yeye. Wakati huohuo alikuwa hazina ya hikma safi za kiroho. Kwa hali hiyo, wosia na maelekezo yake ni msingi na kanuni ghali zinazoweza kutuongoza kuelekea kwenye ufalme wa Allah.

Maneno ya hekima kutoka kwa Abu Bakr ﷺ

"Hakuna nasaba maalumu inayomuunganisha Mwenyezi Mungu na Viumbe Wake. Mtu anaweza kuwa karibu na Mwenyezi Mungu kwa kujisalimisha yeye mwenyewe kwa Mola wake na kufuata maamrisho Yake."

"Mwenyezimungu hampendi mja ambaye maneno yake yapo tofauti na matendo yake."

"Mtu anapokuwa muongeaji sana na ndivyo anavyokuwa msahaulifu sana."

"Fikiria mara mbili kile unachotaka kuzungumza, wakati gani unaongumza na yule unayetaka kuzungumza naye."

"Uwe mtumwa wa mtu mwenye busara na anayemjua Allah ﷻ."

"Weka maelezo yako wazi kwa yule unayetaka akuongoze, la sivyo utajidanganya mwenyewe."

"Kama unataka watu wakufanyie mema, basi wewe mwenyewe kwanza uwe mwema."

"Watu wanne ni waja wema wa Allah: yule mwenye kuwafurahia wenye kutubu; yule mwenye kuwaombea msamaha waliofanya madhambi; yule anayewaombea mema waumini wanapokuwa mbali naye; yule mwenye kuwasaidia na kuwahudumia watu wenye hali za chini."

"Mtu mnyonge kwangu atakuwa ni mwenye nguvu mpaka apate haki yake, na mwenye nguvu kwangu atakuwa mnyonge mpaka arudishe haki za watu."

"Uovu utakuja kipindi ambacho imani itabaki msikitini, mali zitakapokuwa kwa mabahili, silaha zitakapokuwa kwa waoga, na madaraka yatakapokuwa kwa wajinga."

"Watu wenye busara humuogopa Allah, na watu wasiokuwa na busara ni madhalimu waonevu."

"Katika Qur'an, Allah amezitaja kwa pamoja thawabu na adhabu, ili watu wamuabudu Allah, na kukhofu matokeo na malipo ya matendo yao."

"Kama fursa ya kufanya wema inakukimbia, jaribu kuikamata. Utakapoipata jaribu kuipa (fursa hiyo) kitu kilicho bora zaidi."

"Kuwafanyia watu wema, kunamuepusha mja na mabalaa pamoja na majanga."

"Ukimbie umaarufu ili utu ukufuate. Jiandae na kifo ili upate uhai."

" Siku zote katika kufanya madhambi kuna mambo mengi mabaya."

"Uvumilivu haufungamani na uharibifu, wasiwasi na kukata tamaa havifungamani na faida."

"Muombe Allah maisha ya amani, hakuna mtu yoyote atakaepewa kitu maridadi kama maisha ya amani baada ya kutimiza wajibu wake".

"Kwangu mimi kuwa katika amani hali ya kuwa ni mwenye kushukuru, ni bora zaidi kuliko kuwa katika mitihani migumu hali ya kuwa unaistahmilia mitihani hiyo."

"Ulimwengu ni soko la waumini, usiku na mchana ndio mtaji wao, matendo mazuri ndio bidhaa zao, Pepo ndio faida yao na Moto ndio hasara yao.

"Kumkumbuka Mtume na kumsifu, kunafuta dhambi haraka, kuliko maji yanavyozima moto; kumtakia rehma na amani Mtume kwa moyo safi na wenye ikhlas ni bora kumuacha huru mtumwa; kumpenda Mtume, ni bora kuliko kuishi katika kujinyima starehe au kupigana katika njia ya Mwenyezi Mungu."

"Marafiki wa Allah ﷻ wamegawanyika katika makundi matatu, kila kundi linajulikana kwa alama tatu. Kundi la kwanza wanamuogopa Allah, na hawajivuni, siku zote wana lengo la kuongeza wema na utoaji wa sadaka; siku zote wanaona kuwa dhambi zao ndogo kuwa ni dhambi kubwa kwa sababu wanaona kuwa sheria ya Mwenyezi Mungu ni sheria tukufu. Marafiki wa kundi la pili ni wale wanaotarajia malipo kutoka kwa Allah, wanaonyesha thamani na uzuri wa matendo yao, wanatumia walivyojaaliwa katika njia ya Allah ﷻ na wala hawamdharau mtu yoyote yule. Marafiki wa kundi la tatu ni wenye busara na wanamuabudu Allah ﷻ kwa upendo na upole, wanatoa vile wanavyovipenda kwa ajili ya Allah, wanategemea kupata radhi za Allah kwa matendo yao, na wala hawamdharau mtu kwa ujinga wake, na wanatekeleza yale walioamrishwa na Allah ﷻ na kuacha yale yaliyoharamishwa na Allah ﷻ hata kama nafsi zao zitachukia."

Abu Bakr ﷺ alikuwa mtukufu na Mwislamu wa mfano ambaye alikuwa na alama zote tatu za makundi haya. Tunamuomba Allah atujaalie sisi tufaidike na busara zake na kufuata tabia zake za kiuchamungu zilizotukuka. Tunamuomba Allah atuweke sambamba na tuwe marafiki wa makhalifa walioongoka, maswahaba wa Mtume, marafiki wa Allah, na wale wote wanaopita katika njia ya Mwenyezi Mungu.

Hebu tumalize kwa kuungana na dua ya Abu Bakr ﷺ.

"Ewe Mola wangu ifanye sehemu yangu ya mwisho ya maisha kuwa ni sehemu bora katika maisha yangu, na matendo yangu ya mwisho katika maisha yangu, kuwa matendo bora, na siku yangu ya mwisho katika maisha yangu, kuwa ni miongoni mwa siku zangu zilizo bora ni siku ambayo nitakayo kuja kwako"

Amin…

Umar رضي الله عنه

(Alitawala 634-644 Miladiya)

Kabla ya kuingia katika Uislamu, alikuwa ni mfano dhahiri wa mtu aliyeishi katika zama za ujinga (ujahiliya), akiwa na tabia ya ukatili na ukali. Baada ya kupata baraka ya imani (ya Uislamu) akawa ni mtu muungwana, na mwenye kufuata sheria kwa tanabahi. Tabia yake mbaya na ya kikatili ilibadilika na kuwa ya huruma na ya upole.

UMAR ﷺ
(Alitawala 634-644 Miladiya)

Sayyidina Umar ﷺ alikuwa Muislamu wa mfano katika kuendesha shughuli zake zote, na aliendesha maisha yake kwa kuifuata njia tukufu ya Mtume wa Mwenyezi Mungu.

Kabla ya kuingia katika Uislamu, alikuwa ni mfano dhahiri wa mtu aliyeishi katika zama za ujinga (ujahiliya), alikuwa na tabia ya ukatili na ukali. Baada ya kupata baraka ya imani (ya Uislamu) akawa ni mtu mwenye ithaar (uungwana), nidhamu, na kufuata sheria kwa hadhari na tanabahi kubwa. Tabia yake mbaya ya kikatili ilibadilika na kuwa ya huruma na pole.

Akiwa kama kiongozi, alikuwa mtu mwenye kuwajibika sana ambaye daima aliimarisha amani katika jamii ya Waislamu. Siku zote alikuwa akisema, "Mimi nahofia kuja kuulizwa na Mwenyezi Mungu iwapo kondoo atapotea katika mto Furati". Wakati wa usiku alikuwa na mazoea ya kuzunguka kwenye nyumba za mji wa Madina akiwa amebeba chakula mabegani mwake kwa ajili ya kuwasaidia watoto yatima na masikini. Alikuwa haridhiki moyoni mpaka azifariji nyoyo za watu, kufuta machozi yao na kuwafanya wenye huzuni watabasamu. Alikuwa anaijua kazi aliyokuwa amekabidhiwa ambayo aliifanya kwa bidii, usiku na mchana, ili kutekeleza

wajibu wake. Kamwe hakuwa na raha. Lakini daima alikuwa akimfuata Mtukufu Mtume ﷺ na anajulikana kama Khalifa muadilifu na mwenye kusifiwa, kwa maana muda wote alikuwa akihofu kutotekeleza wajibu wake.

Hakufa kwa kifo cha kawaida, bali aliuawa kwa kupigwa na upanga na mtu mmoja, na kutokana na majeraha hayo alikata roho. Alipokuwa anakaribia kukata roho, watu wakamuomba ateua mrithi katika Ukhalifa. Akasema, "Je, mimi bado nina jukumu la kubeba ukhalifa kwa ajili yenu hata baada ya kifo changu? Sitarajii malipo yoyote kwa mimi kuwa Khalifa wenu. Matumaini yangu kwamba yale mazuri niliyoyafanya yawe ni marekebisho ya pale ambapo sikufanya vizuri. Sitaki lolote katika hayo kulishinda lingine kwa uzito. Nitafurahi iwapo sitaulizwa juu ya hayo Siku ya Kiyama!"

Pindi watu walipopendekeza amteue mwanae Abdallah kuwa Khalifa baada yake, alisema, "Mtu mmoja aliyeathirika kutoka katika familia moja anatosha!"

Lengo la msingi la Swahaba huyu mtukufu lilikuwa ni kuhakikisha ustawi wa jamii ya Waislamu unakuwa mzuri wakati wote. Aliacha matatizo yake binafsi na kushughulikia matatizo ya jamii. Daima alifuata mfano uliowekwa na Mtukufu Mtume ﷺ. Kamwe hakusahau jinsi Mtume alivyoteseka na kupambana katika kufanikisha njia na dini ya Mwenyezi Mungu, akafuata njia ya Mtume ﷺ na akaweza kuipata njia sahihi.

Mfumo wa maisha yake ya uchaji

Mtume Muhammad ﷺ alikuwa na kawaida ya kulala kwenye mkeka wa majani. Sayyidina Umar رضي الله عنه, alilia alipoona majani ya mkeka huo yakiwa yameacha athari katika mwili wa Mtume ﷺ.

Mtume alipomuuliza kwa nini alikuwa akilia, akajibu, "Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Inajulikana kwamba mfalme wa Uajemi na mfalme wa Rumi wanaishi kwa raha kubwa. Unastahili vitu bora zaidi ya watu hao, kwa maana kazi na hadhi yako ni kubwa zaidi kuliko watu hao."

Mtukufu Mtume ﷺ akajibu, "Je, hupendelei sisi tupate maisha ya akhera, huku wao wakilenga maisha haya tu?"

Sifa kubwa yenye kukumbukwa katika ukhalifa wa Umar ﷺ ni kuenea na kusambaa kwa Uislamu. Pamoja na Peninsula ya Arabia, Misri, Iraq, Palestina, na Iran ya leo hii yote hayo yakawa chini ya himaya ya serikali ya Umar ﷺ. Mali za himaya ya Urumi na Uajemi zilianza kuingia Madina, na hali ya maisha ya jamii ya Waislamu ikazidi kuwa nzuri. Lakini Umar ﷺ aliendelea na mtindo na mfumo wa maisha ambao alikuwa nao tokea mwanzo. Ingawa dola yake ilistawi na hazina zilizokuwa zimejaa, lakini bado aliendelea kutoa khutba ya Ijumaa akiwa amevaa nguo zenye kiraka. Aliishi maisha ya unyenyekevu ili kujilinda dhidi ya vishawishi na ghururi za nafsi.

Katika tukio moja maarufu, wakati Umar ﷺ aliposafiri kwenda Dameski kwa ajili ya kuweka serikali mpya ya Kiislamu kwenye madaraka imara baada ya ushindi wa Shamu, alikuwa akifuatana na msaidizi mmoja tu, na walipanda ngamia mmoja tu. Umar ﷺ alipendekeza kwamba yeye na kijana wake huyo wapande ngamia waliyekuwa naye kwa zamu. Mtumishi wake alikataa wazo hilo, akisema kuwa watu watachanganyikiwa kumjua Umar ﷺ ni yupi, lakini Umar ﷺ alisisitiza msimamo wake, na akamuachia mtumishi wake akipanda ngamia, huku wote wawili walipoiingia Dameski, mtumishi alikuwa amepanda ngamia na Umar ﷺ alikuwa akitembea kwa miguu. Tukio hili ni mfano halisi wa usawa katika Uislamu ambalo limeendelea kubakia katika akili za jamii ya Waislamu kwa karne nyingi.

Japokuwa alikuwa kiongozi wa dola kubwa, lakini alitenganisha mali zake binafsi na zile za umma. Alikuwa akikopa na kukabiliwa na ugumu wa maisha pamoja na kwamba alikuwa mkuu wa dola na mali zote za umma zilikuwa chini yake. Umar ﷺ alipata posho ndogo tu kutoka katika hazina na aliridhika kabisa kuishi hivyo, alichojali ni kupata kiasi kidogo kinachotosha matumizi yake ya kawaida kama vile chakula.. Aliishi maisha ya unyenyekevu kiasi ya kwamba wageni kutoka nje walishindwa kuelewa kama huyu kweli ndiye khalifa Umar ﷺ.

Baadhi ya maswahaba walishindwa kuvumilia kutokana na nafasi yake aliokuwa nayo na wakataka wamuongezee posho. Kwa kuwa tabia ya Umar ﷺ ilikuwa ya kuogofya, hivyo walishindwa kumwambia moja kwa moja, badala yake wakaenda kulijadili jambo hilo pamoja na Mama Hafswa ﷺ ambae alikuwa ni mjane wa Mtume na pia akiwa binti wa Umar ﷺ. Wakamuomba alipeleke suala hilo kwa baba yake. Hafsa alipozungumza naye, Umar ﷺ alimkaripia. Alimuona Mtukufu Mtume ﷺ alivyokuwa akipata shida akiwa hana hata tende moja ya kula. Alimuuliza: “Mwanangu! Mtume ﷺ alikuwa akiishi vipi?”.

Hafsa akajibu: “Alikuwa na kile tu alichokihitajia.”

Umar ﷺ akasema, “Mimi na marafiki zangu wawili ni kama wasafiri watatu. Wa kwanza ni (yaani Mtume) ameshafika sehemu yake. Wa pili (yaani Abu Bakr ﷺ) aliungana naye kwa kufuata kufuata njia yake. Na mimi, wa tatu, nataka kuungana nao. Kama mimi nitapita njia nyingine wasiopita wao sitaweza kuwafikia. Je hutaki mimi niwe pamoja na wasafiri wenzangu?”

Lengo pekee la Sayyidina Umar ﷺ lilikuwa kupata radhi za Mwenyezi Mungu peke yake tu. Alijikita katika kufikia lengo hili kiasi kwamba alikabiliana na shida na tabu mbalimbali: hakushidwa katika kufikia lengo lake hilo. Ingawa Mtukufu Mtume ﷺ,

wakati wa uhai wake, alimbashiria pepo Umar ﷺ, lakini alikuwa anajitahidi katika kuipata pepo hiyo.

Upendo wa Umar ﷺ kwa Mtume:

Siku moja, wakati wa zama za Mtume, Umar ﷺ aliomba ruhusa kwa Mtume Muhammad ﷺ kwenda Hija. Mtukufu Mtume ﷺ akajibu hali ya kuwa akitabasam "Ewe ndugu tuombee na sisi pia!" Umar ﷺ alifurahi mno na kusema "Nimefurahishwa na pongezi hizo". Hata sifa ndogo kutoka kwa Mtukufu Mtume ﷺ ilikuwa na thamani isiyo kifani kwake. Mfano ufuatao unaonyesha mapenzi ya dhati ya Umar ﷺ kwa Mtume wa Allah.

Kulikuwa na swahaba aitwaye Firas ﷺ ambaye alimpenda Mtume kwa dhati. Kwa sababu ya upendo wake, alitaka kupata radhi kutoka kwa Mtume ﷺ. Siku moja alimuona Mtume anakula chakula katika sahani, huyu swahaba alimuomba Mtume ﷺ ampe ile sahani, Mtume akampa ile sahani.

Siku za baadaye, Umar ﷺ alikuwa akimtembelea Firas ﷺ nyumabni kwake mara kwa mara na kumuomba Firas ampatie ile sahani aliyopewa na Mtume, iIi aiitumie kwa kunywea maji ya zamzam na kunawia uso pamoja na mikono yake akiamini kwamba chombo hicho kina baraka ndani yake, kwa sababu kilitumiwa na Mtukufu Mtume ﷺ.

Umar ﷺ, ni mwenye kubainisha baina ya haki na batili

Miongoni mwa majina aliyopewa Sayyidina Umar ﷺ ni *al-Faruq,* yaani mwenye kutenganesha kati ya ukweli na batili.

Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Quran Tukufu:

"Enyi mlio amini! Mkimcha Mwenyezi Mungu atakupeni kipambanuo, na atakufutieni makosa, na atakusameheni, na Mwenyezi Mungu ni Mwenye fadhila kubwa" (Anfal, 8: 29). Umar ﷺ, ambaye moyo wake ulijawa na hofu ya kumuogopa Mwenyezi Mungu, wakati wote alitatua matatizo mbalimbali kwa uadilifu kwa kutenganisha baina ya haki na batili. Hata maamuzi yake ya mwanzo yalikwenda sambamba na Qur'an. Utukufu wa bwana wetu Umar ﷺ ulizungumziwa na Mtukufu Mtume ﷺ katika moja ya maneno yake: "Mwenyezi Mungu Mtukufu ameujalia ulimi wa Umar ﷺ kuwa wa haki." Mtume pia alisema, "Katika jamii zilizopita kulikuwa na watu walipokea ishara mbalimbali kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Nafasi hii ingepatikana kwa ummati wangu basi angekuwa 'Umar ﷺ".

Sayyidina Umar ﷺ, alikuwa mtu mwenye azma, na mara zote alielezea waziwazi azma yake. Mfano wenye kushangaza zaidi kuhusu azma hii ni wa ajabu kabisa.

Siku moja, Bwana wetu Umar ﷺ alikuwa akikhutubia katika mimbari. Ghafla watu wote walimsikia akipiga kelele, "twendeni mlimani, twendeni mlimani!" lakini maneno haya hayakuhusiana na mada ya khutuba. Wakati Umar ﷺ anasema maneno hayo, Sariya, kamanda wake mkuu, ailikuwa katikati ya vita katika eneo la nje kidogo. Baadaye alitoa taarifa kwamba alikuwa amesikia maneno ya "twendeni mlimani!" Umar ﷺ aligeuka na kupeleka majeshi yake kuelekea mlimani na kuweza kuwashambulia maadui waliovamia.

Kwa fadhila za Mwenyezi Mungu, Umar ﷺ alijaaliwa baraka na neema kutoka kwa Mwenyezi Mungu na kuwa mtu mwenye kukumbukwa katika kusimamia na kutoa haki na usawa. Sehemu alipokuwa Umar ﷺ kulikuwa hakuna nafasi ya kufanya uovu. Kwa ushawishi wake mkubwa watu hawakuweza kudhulumu. Kwa saba-

bu hiyo Mtume ﷺ alisema kumwambia Umar ﷺ, "Naapa kwa Allah mahala popote shetani akikutana na wewe basi atabadilisha njia."

Vitendo vina sauti zaidi kuliko maneno

Sayyidina Umar ﷺ aliweza kuwaongoza waumini kwa hekima na busara kubwa. Kwa mfano aliwashauri watu, "usiwahukumu watu kwa kuwangalia swala zao wala funga zao, hukumu watu kwa kuwaangalia ni jinsi gani wanavyozungumza ukweli, na jinsi wanavyoweza kutenganisha kati ya haramu na halali."

Kwa maneno haya Sayyidina Umar ﷺ anamaanisha ya kuwa swala na funga za kweli humuepusha mja na mambo machafu na mabaya. Lakini swala na funga zisizomtoa mtu katika matendo haya hazina faida, swala kama hizi hazina Baraka kwa Allah na wala haziwezi kumuepusha mtu katika makosa.

Sayyidina Umar ﷺ aliwakemea watu ambao waliacha kufanya kazi kwa kisingizio cha kuwa wao wanamtegemea Mungu peke yake, aliwaambia "Hamumtegemei Mwenyezi Mungu, bali mnategemea mali za watu. Watu wa kweli wanaomtegemea Mwenyezi Mungu ni wale wanaopanda mbegu za mazao yao na kisha wakamtegmea Mwenyezi Mungu."

Mtu mmoja alikuwa akimsifia mtu fulani. Sayyidna Umar ﷺ akamuuliza: "Ulishawahi kusafiri naye huyo mtu? Ulishawahi kuwa naye karibu huyo mtu? Ulishawahi kufanya naye biashara?" Yule mtu akajibu: hapana. Umar ﷺ akamwambia: "Ninaapa kwa Allah kuwa humjui mtu huyo."

Nukta muhimu zaidi katika kuwatambua na kuwahukumu watu, kama walivyosema watangulizi wetu, ni kuwa matendo yanakuwa na sauti zaidi kuliko maneno. Kama utakuwa na muon-

ekano wa tabia nzuri na kuistawisha shakhsia ya kiro, ukweli utajionesha wenyewe katika mahusiano yako na watu na shuguhuli zako nyingine, na pia yatajidhihirisha katika kile unachosema. Kwa hiyo ubora wa matendo ya mtu ndio ilikuwa kanuni muhimu katika kuongoza mfumo wa maisha ya Sayyidina Umar ﷺ.

Sayyidna Umar ﷺ alisema: "Miongoni mwa watu ambao siwatambui ni yule ambaye ananifuata mimi na akawa na jina zuri tu. Miongoni mwa watu ninaowatambua, ni wale wanaonifuta mimi na wakawa na tabia nzuri. Miongoni mwa watu ninaowatambua mimi na wale wanaonifuata mimi kisha wakazungumza ukweli."

Maisha yaliyotukuzwa na Qur'an

Sayyidina Umar ﷺ alikuwa na mtu mwenye kuheshimu sana Qur'an. inasemekana ilimchukuwa miaka mingi katika kutekeleza kwa matendo misingi ya mafundisho yanayopatikana katika sura ya pili ya Qur'an Tukufu, yaani suratul-Baqra sura ya pili, ndani ya maisha yake. Alipoona kuwa ameweza kuitekeleza misingi hiyo, alichinja ngamia kwa ajili ya kumshukuru Allah.

Kiukweli, kulikuwa na baadhi ya maneno yaliyopo ndani ya Qur'an, ambayo aliyasikiliza kutoka kwa dada yake ndiyo yalimuingiza Umar ﷺ katika Uislamu kwa mara ya kwanza. Baada ya hapo alijitahidi kuielewa maana ya Qur'an Tukufu na kuishi maisha yake kama ilivyoamrisha. Juhudi hiyo ilipo furaha kubwa. Kutokana na hali hiyo akawa mfuasi mkubwa wa Qur'an na Sunnah za Mtukufu Mtume ﷺ. Kwa kuwa aliishi maisha yaliyojaa hekima na maarifa ya Kiislamu, akawa mfano mkubwa wa kuigwa na Waislamu wengi.

Sayyidina Umar ﷺ alipofariki, Abdallah ibn Mas-ud alisema, "watu tisa kati ya kumi ambao tunaweza kujifunza kutoka kwao sasa wameondoka."

Baadhi ya Maswahaba waliomsikia walimpinga kwa kumwambia: "kati yetu sisi tuna watu wengine wenye maarifa."

Abdallah ibn Mas-ud akajibu: "Nazungumzia mtu mwenye maarifa ambaye alikuwa na hekima na maarifa ya kiroho."

Bibi Aisha ﷺ naye alizungumzia mazuri ya Umar ﷺ kwa maswahaba.

Aliwashauri kwa kuwaambia: "Vipambeni vikao vyenu kwa kusema maneno ya heshima kwa Mtukufu Mtume ﷺ na kumtaja Sayyidna Umar ﷺ."

Sayyidina Umar ﷺ aliyatafsiri maadili ya Mtume ﷺ kwa hekma kubwa sana, na alijitolea maisha yake yote kwa ajili ya Allah. Yafuatayo ni baadhi ya maneno ya hekma kutoka kwake.

Maneno ya hekima kutoka Sayyidina Umar ﷺ

"Ni rahisi kuwacha dhambi kuliko kufanya toba."

"Mtu ninayempemda mimi ni yule anayeniambia makosa yangu."

"Mtu mwenye kuongea sana, mara nyingi hufanya makosa, na anayefanya makosa mengi hukosa aibu katika makosa anayoyafanya. Na mwenye kukosa aibu katika makosa anayoyafanya hawezi kufikiria mara mbili kuhusu yale yaliyokatazwa na yale yaliyoruhusiwa na Allah. Moyo wa mtu huyo ni moyo uliokufa kiroho."

"Kama ingelikuwa haikatazwi kutabiri, basi ningewza kutabiria makundi ya aina tano yatakayo kwenda peponi. Makundi hayo ni mtu masikini mwenye watoto wengi lakini akawa mvumilivu na akaendelea kumshukuru Allah; na mke ambaye anamfurahisha mumewe; na mke ambaye huirudisha zawadi ya ndoa yake kwa mumewe akiwa ni mwenye kuridhika na kwa utashi wake mwe-

nyewe; na mtoto aliyekuwa mtiifu kwa wazazi wake na akawahurumia; na mwenye kufanya toba ya kweli."

"Nimeona marafiki wa namna nyingi, lakini hakuna rafiki bora kama kuuchunga ulimi wako. Nimeona mavazi mengi, lakini hakuna vazi lililo zuri zaidi kama kuwa na usafi wa moyo na kujiepusha na vitu vya haramu. Nimeona mali nyingi nzuri, lakini hakuna mali iliyo nzuri zaidi kama kutosheka na kile ulicho nacho. Nimeona neema nyingi nzuri lakini hakuna neema iliyo nzuri zaidi kama kupata ushauri. Nimeona vyakula vya aina zote lakini sijaona chakula kilicho bora kama toba."

"Kufanya urafiki ni nusu ya akili. Kuuliza maswali ni nusu ya maarifa. Kuchukuwa hatua ni nusu ya maisha."

"Maisha ya dunia si chochote ukilinganisha na akhera. Si chochote afadhali hata hatua za sungura."

"Mwenye kujiepusha na mazungumzo ya upuuzi atapewa hekma. Mwenye kujiepusha na mambo yasiyokuwa na maana hupata staha. Mwenye kujiepusha na utamu wa chakula hupewa utamu wa swala. Mwenye kujiepusha na matamanio ya nafsi hupewa utukufu. Mwenye kujiepusha na upuuzi hupata heshima. Mwenye kujiepusha na kuupenda huu ulimwengu hupewa upendo wa kuipenda akhera. Mwenye kujiepusha na kuangalia makosa ya wengine hupewa uwezo wa kuyasahihisha na kuyarekebisha makosa yake mwenyewe. Mwenye kujiepusha na kuchunguza na kudadisi kupita kiasi siri za sifa Mwenyezi za Mungu hupewa nafasi ya kuishi bila ya shaka."

"Mambo kumi hayawezi kuwepo pasina kuwepo na mabo kumi: akili pasina kuwa na usafi wa moyo; uchamungu pasina elimu; uongofu pasina khofu; serekali pasina haki na uadilifu; heshima bila ya adabu; faraja bila ya usalama; mali bila ya kutoa sadaqa; umasikini

bila ya ubadhirifu; mamlaka bila ubinadamu; jitihada bila ya muongozo wa Allah."

"Mtu ambaye hana huruma hawezi kuhurumiwa; mtu ambaye hawezi kusamehe hawezi kusamehewa, mtu ambaye hawezi kujiepsha na madhambi hawezi kufikia kiwango cha kujisalimisha kikamilifu kwa Allah."

"Dua huning'inia kati ya mbingu na ardhi mpaka ziwe zimeambatana na kumtakia rehma Mtume ﷺ."

"Tuwaache wale wote wenye elimu, wawe ndio wauzaji katika biashara ya dini katika soko letu."

"Kumsifia mtu kwa uso wake, ni sawa sawa na kumchinja."

Sayyidina Umar ﷺ aliwaandikia barua magavana wake kuwa, "kwangu mimi, swala ni kazi yenu ya kwanza. Yoyote atakaye simamisha swala kwa wakati wake atakuwa ameiimarisha dini yake. Asiyesimamisha swala atakuwa ameiangusha dini yake."

Qadhi Shurahy alimuuliza Umar ﷺ kuwa atahukumu kwa kutumia nini? Umar ﷺ akamjibu: "Hukumu kwa kutumia kitabu cha Allah, kama hutapata hukumu hiyo, tumia Sunna za Mtume. Ukikosa tumia kama walivyofanya waja wema wa Mwenyezi Mungu. Kama ukikosa, tumia jitihada yako au acha. Ukiniuliza mimi nitakwambia jambo la pili ni bora kwako."

"Utajiri na umasikini ni kitu kimoja, sitojali nikiwa katika kimojawapo."

"Mtu mwenye akili ni yule anayeyahukumu vizuri matendo ya watu."

"Ninaweza kujua kiwango cha akili ya mtu kwa kuangalia maswali anayoyauliza."

"Jambo linaloweza kufanyika leo lifanyike lisingoje kesho."

"Unapoakhirisha kazi, basi ni vigumu kuendelea nayo."

"Mtu asiyemjua shetani, ni rahisi kuangukia katika mtego wa shetani."

"Usiukumbatie ulimwengu, ili upate kuishi huru, vinginevyo utakuwa mtumwa wa matamanio ya nafsi yako."

"Kama usipoishi kwa kile unachokiamini, utaanza kuamini vile unavyoishi."

"Huwezi kuwarekebisha watu mpaka ujirekebishe mwenyewe."

"Mtu mjinga ni yule ambaye anajishughulisha sana kwa faida za huu ulimwengu."

"Utukufu wa neema ni kuifanya bila kuchelewa."

"Shahidi asiyeonekana wa jambo la uovu ni dhamiri zetu." (Mtu mmoja alimuuliza Mtume ﷺ ni mambo gani yaliyojificha, Mtume akajibu: Uangalie moyo wako ili ugundue uovu ni nini! Mema huufurahisha moyo, na moyo wako utakuita uufuate. Dhambi hutengeneza wasiwasi na uzito katika moyo, hata kama watu watakuita kuufuata).

"Mtu anayeificha siri yake anaweza kujimudu."

"Jaribu kuwa mwenye nguvu pasina kufanya vurugu, na kuwa laini bila kuwa na udhaifu."

Sayyidina Umar رضي الله عنه ambaye alikuwa na hekma na maarifa ya kiroho, siku zote alikuwa akiomba kama ifuatavyo: "Ewe Mola wangu najikinga kwako dhidi ya kuondoka ghafla, usiniache nikapotea, na usinihesabu katika wazembe!"

Sayyidina Umar ﷺ kila usiku alikuwa akikaa peke yake na kujiuliza yeye mwenyewe kuwa siku hiyo amefanya kitu gani kizuri kwa ajili ya Allah. Tunaweza kufaidika na utaratibu huu ili kuzipa nafsi zetu mafunzo ya kiroho. Tunaweza kuzizoesha nafsi zetu mazoea ya Syiidna Umar ﷺ na kujiuliza kila siku wakati wa usiku: "Leo tumefanya nini kwa ajili ya Mwenyezi Mungu?" Waislamu wanatakiwa kuwa waangalifu wasiwe wajinga wasioujua ulimwengu huu na malengo ya ulimwengu wa baadaye. Tunatakiwa kujiuliza vizuri kuhusu mambo haya kabla hatujaenda kuulizwa na Mwenyezi Mungu.

Tunamuomba Allah atujaalie tuweze kuhesabiwa hesabu nyepesi siku ya qiyama. Tunamuomba Allah atujaalie tuishi maisha yaliyopambwa kwa matendo mema na kustahiki kupata baraka za milele kesho Akhera. Tunamuomba Allah atujaalie tuwe na tabia na sifa njema kama alivyokuwa Sayyidina Umar ﷺ, anayejulikana kama Al-faaruq, na atujaalie tuweze kutenganisha kati ya haqi na baatili.

Amin….

Uthman رضي الله عنه

(Alitawala 644-656 Miladiya)

Uthman رضي الله عنه alikuwa mtu mkarimu sana, mwenye busara, mpole, mnyenyekevu, na mwenye moyo safi. Mtukufu Mtume ﷺ alisema kwamba miongoni mwa maswahaba, shakhsia ya Uthman رضي الله عنه ilimkumbusha shakhsia yake mwenyewe.

Sayyidina Uthman رضي الله عنه aliuawa akiwa amefunga na hali ya kuwa akisoma Qur'an Tukufu. Siku aliyouawa alikuwa na umri zaidi ya miaka 80. Alipigwa upanga na damu yake ikadondokea kwenye aya ifuatayo: "… Na Mwenyezi Mungu atakutosheni kukukingeni na shari yao, na Yeye ndiye Msikizi, Mjuzi." (Baqara, 2: 137)

UTHMAN ﵁
(Alitawala 644-656 Miladiya)

Sayyidina Uthman ﵁, khalifa wa tatu kati ya makhalifa wanne, ni swahaba aliyemtumikia Mtukufu Mtume ﷺ na pia alioa kwa Mtukufu Mtume ﷺ. Aliendelea kuutumikia Uislamu wakati wa utawala wa khalifa Abu Bakr ﵁ na utawala wa khalifa Umar ﵁, kabla ya yeye mwenyewe kuchaguliwa kuwa Khalifa.

Mwenye Nuru Mbili (Dhun-Nurayn)

Sayyidina Uthman ﵁ alipata mshtuko baada ya kufiwa na mke wake Rukayya ﵂, binti wa Mtukufu Mtume ﷺ. Mtume ﷺ alipomuuliza Uthman juu ya huzuni aliyokuwa nayo, Uthman alijibu, "Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Hakuna mtu aliyepoteza mtu muhimu kama mimi. Sio tu kwamba nimempoteza mke wangu mpendwa, bali pia dhamana ya udugu katia yangu mimi na wewe imetoweka." Ndugu zake walipomshauri kuoa mke mwengine, Uthman ﵁ alisema, "Siwezi kuwa na baba mkwe mwengine zaidi ya Mtume, siwezi kuoa mke mwengine zaidi ya binti wa Mtume!"

Mtukufu Mtume ﷺ aliguswa sana na maelezo ya Uthman ﵁ kwa upendo alionao. Baada ya muda mfupi kupita, alipanga ku-

muozesha binti yake mwengine Ummu Kulthum, ambaye naye alifariki wakati akiwa anaishi naye. Mtukufu Mtume ﷺ alimwambia, "Kama ningekuwa na binti mwengine ambaye hajaolewa basi ningekuozesha." Maneno haya yalioelezea upendo aliokuwa nao kwa Sayyidna Uthman ؓ.

Uthman ؓ alikuwa mtu mkarimu sana, mwenye busara, mpole, mnyenyekevu, na mwenye moyo laini. Mtukufu Mtume ﷺ alisema kwamba miongoni mwa maswahaba, shakhsia ya Uthman ؓ ilimkumbusha shakhsia yake mwenywe. Uthman ؓ alikuwa mtu mkimya na fasaha katika maswahaba wote. Aliongea kidogo, lakini alichozungumza mara zote kilikuwa na busara na hikma.

Mnara wa staha na *hayaa*

Sayyidina Uthman ؓ alikuwa mfano wa staha na haya. Hata malaika walijiona duni kwa `Uthman ؓ kutokana na sifa hizi.

Siku moja, wakati Mtukufu Mtume ﷺ alipokuwa anazungumza faragha na bibi Aishat ؓ, Abu Bakr ؓ aliomba ruhusa ya kuwa pamoja nao, Abu Bakr ؓ aliruhusiwa. Wakati huo huo Umar ؓ na Sa'ad bin Malik ؓ waliomba ruhusa ya kuingia kwa Mtume ﷺ, nao wakaruhusiwa. Lakini Sayyidina Uthman ؓ alipoomba ruhusa, Mtukufu Mtume ﷺ alijiandaa vizuri na akamwambia bibi Aisha ؓ atoke na kwenda nyuma ya pazia kabla ya kumkaribisha na kumsalimia mgeni wao wa mwisho, yaani Sayyidina Uthman ؓ.

Sayyidna Uthman ؓ aliingia kwa muda na kisha akaondoka. Baada ya kuondoka, bibi Aisha ؓ alimuuliza Mtume ﷺ: "Baba yangu Abu Bakr ؓ, na maswahaba wengine walipoingia hukusimama au kuniambia nitoke. Lakini mara tu alipoingia Uthman ؓ ulijiandaa vizuri na ukaniambia niondoke."

Mtukufu Mtume ﷺ akasema: "Hata malaika hukaa sawa sawa wanapomuona Uthman ﷺ. Nitawezaje kufanya tofauti na wanavyofanya? Naapa kwa Mwenyezi Mungu kuwa malaika hukaa sawa pindi wanapomuona Uthman ﷺ kama wafanyavyo wanapomuona Mwenyezi Mungu na Mtume wake. Kama ungekuwa pamoja na mimi wakati Uthman anaingia asingeweza kuongea hata neno moja au angeshindwa hata kuinua kidole chake."

Uthman ﷺ, mnara wa staha na haya, alisema, "Kuyalinda macho dhidi ya kutizama vitu vya haramu ni njia bora ya kujiepusha na matamanio ya nafsi." "Siku zote alijitahidi kuwafundisha watu kuzingatia suala hilo. Swahaba Anas ﷺ, alisema kuwa siku moja, wakati akiwa njiani kwenda kumtembelea Sayyidina Uthman ﷺ alikutana na mwanamke na kuvutiwa na uzuri wake. Alipofika kwa Uthman ﷺ, alishangaa kumsikia akisema,"Ewe Anas! Unakuja mbele yangu hali ya kuwa katika macho yako kuna alama za zinaa."

Anasi ﷺ alijisikia vibaya kwa aibu. "Je, wahyi (ufunuo) unaendelea hata baada ya kuondoka Mtume?" Aliuliza.

Sayyidina Uthman ﷺ"akajibu: "Hapana, bali huu ni ufahamu tu."

Siku moja, Sayyidina Ali ﷺ, alimpelekea Mtukufu Mtume ﷺ maji kwa ajili ya kutia udhu, kisha akauliza, "Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu Mtukufu, nani ambaye atakuwa wa kwanza kuulizwa siku ya Qiyama?"

Mtukufu Mtume ﷺ alijibu, "Nitakuwa mimi. Nitakaa mbele ya Allah kwa muda mrefu niutakao, kisha nitaondoka, hali ya kuwa nimesamehewa madhambi yangu yote."

Sayyidna Ali ﷺ akauliza tena: "Nani atafuata baada ya hapo?"

Mtume ﷺ akajibu: "Baada ya hapo atakuja Abu Bakr ﷺ. Naye ataenda mbele ya Allah na atasimama kwa muda mrefu autakao,

kisha naye pia ataondoka hali ya kuwa amesamehewa madhambi yake yote."

Sayyidina Ali ﷺ akauliza tena: "watatu atakuwa nani?"

Mtukufu Mtume ﷺ akajibu: "Kisha atakuja Umar ﷺ. Naye atasimama mbele ya Allah kwa muda mrefu kama atakavyo, kisha ataondoka hali ya kuwa amesamehewa dhambi zake zote."

Sayyidina Ali ﷺ akauliza tena: "Nani atakuja kuwa wa nne?"

Mtukufu Mtume ﷺ akajibu, "Ni wewe ambaye utamfuata Umar ﷺ."

Sayyidina Ali ﷺ akauliza: "Zamu ya Uthman ﷺ itakuwa wakati gani?"

Na Mtukufu Mtume ﷺ akajibu: Uthman ﷺ ni mtu mwenye aibu sana. Mimi namuomba Mwenyezi Mungu asimuulize, na dua yangu imeshajibiwa."

Sitakaa sehemu ambayo Mtume amezuiwa kukaa

Syyidina Uthman ﷺ, alimpenda sana Mtume wa Mwenyezi Mungu kuliko yeye mwenyewe alivyojipenda. Yeye aliyachukulia maneno yote ya Mtume kuwa ni amri. Kabla ya mkataba wa Hudaybiyya kutiwa sahihi, wakati Mtukufu Mtume ﷺ, akiongoza jeshi la mahujaji, alipoingia mkataba wa sulhu na washirikina wa Makka, Uthman ﷺ alitumwa Makka kama mjumbe wa Mtume ﷺ. Aliwaambia washirikina wa Makka kuwa Waislamu wameweka kambi nje ya mji na wamekuja tu kwa ajili ya kutembelea Nyumba ya Mwenyezi Mungu na wakimaliza watarudi kwao Madina Kwa amani. Washirikina wa Makka walikataa kuwaruhusu mahujaji kwenda kuhiji, lakini wakamwambia Uthman ﷺ kuwa yeye mwe-

nyewe aende kuizuru Ka'ba. Uthman ﷺ akasema: "Mimi siwezi kutembelea Ka`ba kama Mtume ﷺ hajaniruhusu kufanya hivyo! Naweza tu kufanya hivyo baada ya yeye kufanya hivyo. Siwezi kukaa sehemu ambayo Mtume ﷺ hajaruhusiwa kukaa."

Washirikina wa Makka hawakuwa radhi kuwaruhusu Waislamu waingie Makka. Ukaenea uvumi katika kambi ya Waislamu kuwa Uthman ﷺ ameuawa. Mtukufu Mtume ﷺ akataka uungwaji mkono wa Maswahaba wa kupambana kwa ajili ya Uthman ﷺ. Mtume akaweka mkono wake mmoja juu ya mkono mwingine kuashiria ukaribu na mapenzi aliyokuwa nayo kwa Uthman ﷺ kisha akasema: "Ee Mwenyezi Mungu, Hii ni ishara kwa Maswahaba ya kuapa kuwa watapigana kwa ajili ya Uthman ﷺ. Kwa hakika alikuwa akikutumikia wewe Allah na Mtume wako!"

Uvumi huo ulikuwa wa uongo, hata hivyo, na muda mfupi washirikina wa Makka walimtuma mjumbe wao kwa ajili ya kufanya sulhu na amani. Uthman ﷺ alirudi salama salmini.

Jua la ukarimu

Uthman ﷺ hakuwa tu ishara na alama ya uaminifu na utii, bali pia alikuwa alama ya ukarimu. Siku zote alikuwa akisema: "Mali inakuwa nzuri tu iwapo itakuwa mikononi mwa mtu mwenye kushukuru na mkarimu", na alikuwa akifanya kama alivyosema. Aliwakomboa, au kuwafanya watu wawakomboe mamia ya watumwa.

Kabla ya vita vya Tabuk, vita ambayo ilikuwa ni mojawapo ya vita tete na muhimu sana kwa Waislamu, Uthman ﷺ alichangia ngamia 300 zikiwa na kila kitu, na akatoa Dinar elfu moja kwa ajili ya jeshi. Mtukufu Mtume ﷺ akasema, "Ukarimu wa zawadi hii itamfanya Uthman ﷺ kulindwa dhidi ya kila anachofanya."

Uthman ﷺ alipohama kutoka Makka kwenda Madina, aliwakuta Waislamu wa Madina wakiteseka kwa ukosefu wa maji. Visima vingi maji yake hayakuwa salama kwa kunywa. Kulikuwa na kisima kimoja tu ambacho kilikuwa na maji mazuri. Kisima hicho kiliitwa *al-Ruma*, na kilikuwa kinamilikiwa na Myahudi mmoja wa Madina ambaye alikuwa anawauzia maji Waislamu.

Mtume aliwauliza watu wake: "Nani anataka kununua kisima cha al-Ruma na kupata faida ya kisima kizuri zaidi peponi?"

Sayyidina Uthman ﷺ alikwenda moja kwa moja kwa mmiliki wa kisima na akataka kukinunua lakini mmiliki wa kisima alikataa kukiuza, lakini Sayyidina Uthman ﷺ akaendelea kupatana naye na akaweza kununua nusu ya hisa ya kisima ili Waislamu na Wayahudi waweze kutumia maji hayo bure kwa kufanya zamu. Baadaye, alikinunua kisima chote. Mtukufu Mtume ﷺ akamuuliza kama atapenda kukitoa kisima cha al-Ruma kama sadaka, akakubali wazo hilo. Baada ya hapo, upungufu wa maji ukaondoka kabisa katika mji wa Madina.

Imesimuliwa kuwa Sayyidina Uthman ﷺ yeye mwenyewe alikuwa akipanga foleni kwa ajili ya kuchota maji katika kisima ambacho alikinunua yeye mwenyewe kama walivyopanga foleni watu wengine. Imesimuliwa kuwa ukarimu huu wa Uthman ulipelekea kusushwa kwa aya mashuhuri ya Qur'an Tukufu isemayo:

Ewe nafsi iliyo tua! Rejea kwa Mola wako Mlezi umeridhika, na umemridhisha. Basi ingia miongoni mwa waja wangu, na ingia katika Pepo yangu. (Fajr, 89: 27-30).

Wakati Uislamu ulipoanza kuenea kwa kasi na idadi ya watu waliotembelea Madina ikaongezeka mara dufu, msikiti wa Mtume haukuwa na nafasi ya kutosha kwa ajili ya swala za jamaa, na watu wengi waliweka mahema yao pembezoni mwa msikiti. Mtukufu

Mtume ﷺ akatangaza: "Mtu yoyote atakaeongeza msikiti wetu japo kwa sehemu ndogo tu, atakwenda peponi!"

Sayyidina Uthman ﷺ akasema: " Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Mali yangu yote iwe fidia kwa ajili yako! Ningependa kupata heshima ya kuupanua msikiti huu." Hapo aya ifuatayo ikashuka:

Hakika wanaoimarisha misikiti ya Mwenyezi Mungu ni wale wanaomuamini Mwenyezi Mungu, na Siku ya Mwisho, na wakashika Sala, na wakatoa Zaka, na wala hawamchi ila Mwenyezi Mungu. Basi huenda hao wakawa katika waongofu. (Tawba 9:18)

Sayyidina Ali ﷺ alituma ngao yake sokoni iuzwe ili apate fedha ya harusi yake na bibi Fatma ﷺ. Sayyidina Uthman ﷺ alipotambua kuwa ile ngao ilikuwa ni ya Sayyidina Ali, alikwenda mpaka kwa yule muuzaji na kumuuliza: "Mwenye ngao hii anataka kiasi gani?" Muuzaji akamwambia kuwa ilikuwa ikiuzwa kwa dirhamu 400 za fedha. Sayyidina Uthman ﷺ akatoa dirhamu 400, na akaongeza 400 nyingine kisha akamrudishia ile ngao pamoja na ujumbe kwenda kwa Sayyidina Ali ﷺ uliosema: "Hakuna mtu anayestahiki hii ngao isipokuwa ni wewe, fedha hizi nyingine ni kwa ajili ya gharama za sherehe ya harusi yako. Na utatusamehe kwa hili."

Tukio hili jingine linaonyesha tabia nzuri za Sayyidna Uthman ﷺ ambaye ni kiigizo kwetu kwa ukarimu wake.

Wakati wa utawala wa Sayyidina Abu Bakr ﷺ, njaa ilitokea katika mji wa Madina. Sayyidina Uthman ﷺ akaagiza ngano kutoka nje, ambayo iliwasili ikiwa imebebwa na ngamia mia moja. Watu walikimbilia kununua. Badhi ya watu walitaka kununua zaidi ya kiwango cha kawaida. Sayyidna Uthman ﷺ akasema,"Mimi namuu-

zia yule tu ambaye atakaenunua kwa bei ya juu zaidi yenu". Baada ya kusikia maneno hayo ya Uthman ﷺ, Maswahaba walikwenda kulalamika kwa Abu Bakr ﷺ. Lakini Sayyidina Abu Bakr ﷺ alijua kwa nini Uthman alisema vile, akawaambia Maswahaba, "Msimfikirie vibaya Uthman, yeye ni mkwe wa Mtume na marafiki hawa wawili watakuwa pamoja peponi labda hamkumuelewa vizuri Uthman".

Basi wote kwa pamoja wakaenda kwa Uthman ﷺ. Abubakar ﷺ akamuuliza, "Ewe Uthman! Maswahaba wamehuzunishwa na ulichokisema."

Sayyidina Uthman ﷺ akajibu: "Naam, ewe Khalifa wa Mtume! Walinipa mara saba tu zaidi ya bei. Lakini nitamuuzia yule ambaye atakaelipa mara mia saba zaidi." Kisha akaitoa sadaka ngano yote kwa maskini wa Madina pamoja na nyama ya ngamia wote mia moja. Alivitoa vyote hivyo kwa ajili ya Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Abu Bakr ﷺ alifurahi sana, akambusu Uthman katika paji lake la uso na kusema: "Mimi nilikuelwa vizuri ulichomaanisha, isipokuwa Maswahaba walikuelewa vibaya."

Mwenye Kuipenda Qur'an

Tabia ya Sayyidina Uthman ﷺ ilikuwa imeangazwa na moyo wa wahyi. Kwa hakika aliipenda sana Qur'an. Alisema: "Ninapenda mambo matatu katika ulimwengu huu: kwanza kuwalisha wenye njaa, pili, kuwapa nguo wasiokuwa na nguo, na tatu kusoma Qur'an".

Wakati wa ukhalifa wa Abu Bakr ﷺ, sura za Qur'an zilikuwa hazijakusanywa vizuri na hazikuwa katika mpangilio maalumu. Wakati Sayyidina Uthman ﷺ alipokuwa Khalifa, aliwaomba baadhi ya Maswahaba kuikusanya Qur'an katika mpangilio maalum,

vile vile akatoa nakala nyingi za Qura'n hii iliokusanywa vizuri. Mwaka 30 hijria, aliisambaza idadi kadhaa ya nakala hizi katika vituo muhimu ulimwenguni, na nakala hizo kuwa nakala muhimu za rejea. Kitendo hiki cha Sayyidina Uthman ﷺ kilizuia kuibuka kwa matoleo mbalimbali ya Qur'an.

IIikuwa ni desturi ya Sayyidina Uthman ﷺ kuibusu Qur'an kila anapoamka asubuhi. Alikuwa akisema: "Ninachukia kukosa nafasi ya kuisoma Qur'an kila usiku na mchana." Alikuwa akiisoma Qur'an mara kwa mara kiasi kwamba katika kipindi cha maisha yake yote alimaliza nakala mbili za Qur'an kwa sababu ya kuisoma mara kwa mara.

Abdur-Rahman Ibn 'Uthman al-Taymi anasema: "Usiku mmoja, wakati akiwa ofisini kwake, Sayyidina Uthman ﷺ alisoma Qur'an yote katika swala moja."

Mwenye kujituma na asiye na majivuno

IIikuwa ni tabia ya Waislamu na ni kanuni zao kwamba walinyanyua maswahaba maarufu wa Mtukufu Mtume kwenye kiwango cha nyota katika mbingu za kiroho. Japokuwa baada ya ushindi wa Uislamu, wote walikuwa matajiri, waliendelea kuishi maisha ya staha kwa ajili tu ya kufuata mwenendo wa Mtukufu Mtume ﷺ.

Sayyidina Uthman ﷺ, alivaa nguo za kawaida, lakini siku zote alikuwa msafi. Alikuwa anapenda kulala msikitini baada ya swala ya adhuhuri, kiasi kwamba alama za mikunjo ya mikeka zilikuwa zikionekana katika mwili wake. Aliwapa watu chakula kitamu, lakini yeye mwenyewe akaridhika na chakula cha kawaida. Alitumia siku nzima kwa kufunga na usiku kwa kuswali, lakini alikuwa hawatumi wafanyakazi wake kumuandalia maji ya wudhu nje ya muda wao wa kazi.

Sayyidina Uthman ﷺ alikuwa ni mwaangalifu sana katika kutendea watu haki na usawa na kuamiliana nao kwa uadilifu. Abul-Furat ﷺ anasimulia tukio linalothibitisha jambo hili. Siku moja Sayyidina Uthman alimtaka mtumishi wake amvute sikio lake kwani alishawahi kumfanyia hivyo. Wakati yule mtumishi analivuta sikio la Sayyidina Uthman, Sayyidina Uthman, alimuomba amvute kwa nguvu sana hali ya kuwa akisema kisasi kinaruhusiwa katika ulimwengu huu, bali hakitakuwepo siku ya Qiyama."

Uthman ﷺ alikufa kishahidi

Wakati wa ukhalifa wa Sayyidna Uthman ﷺ Waislamu walifanikiwa sana katika kuzifungua ardhi nyingi. Sayyidina Uthman aliweka utawala wa kiislam katika miji ya Cyprus, Tabaristan, Tripoli, na Armenia, na majeshi ya Kiislamu yalivifungua visiwa vya Rhodes na Malta, pamoja na mji uliokuwa makao makuu ya Dola ya Kirumi, Constantinople. Sehemu kubwa ya Dola ya Kirumi ya Mashariki katika eneno la Bahari ya Kati (Mediterranean Sea) ilikuwa imeharibiwa na Waislamu wakaweza kufanya biashara kwa kutumia bahari hiyo kwenda sehemu mbalimbali, na kwa hiyo mapato ya dola yakaongezeka.

Ongezeko hili la haraka la ustawi liliwafanya baadhi ya watu kupendelea starehe za hii dunia, na kinyang'anyiro cha kugombania nafasi za kisiasa ili kudhibiti mali mpya na madaraka kikaanza kujitokeza. Mapambano haya yakabadilika kuwa janga kubwa kwa serikali. Hatimaye waasi kutoka Misri, Basra, na Kufa walikusanyika Madina na kuyazingira makazi ya Sayyidna Uthman ﷺ. Kizuizi na mzingiro huu ulikuwa mkali sana kiasi kwamba walimzuia asipate maji kutoka katika kisima alichokuwa amekinunua yeye mwenyewe na akakitoa sadaka kwa ajili ya manufaa ya Waislamu.

Sayyidina Uthman ﷺ alielezea huzuni kubwa aliyokuwa nayo na akaonya juu ya matatizo yatakayotokea. Alisema, "Mimi ni kama baba wa watoto ambao hawamtii wakati wakiwa hai, na ambao watampa wasiwasi baada ya kufa kwao." Maswahaba waliomuunga mkono walimshauri kuwa waandae jeshi kwa ajili ya kuwapiga waasi hao, akakataa, kwa sababu hakutaka kuanzisha fujo katika jamii. Aliwaambia: "Mimi napendelea kufa kwa mateso kuliko kumwaga damu."

Uthman ﷺ alijitahidi kuwashauri waasi wache uasi wao, lakini hawakumsikiliza. Hatimaye waliivamia nyumbani kwake na kumuua.

Sayyidina Uthman ﷺ aliuawa wakati amefunga na alikuwa akisoma Qur'an. Kipindi hicho, alikuwa na umri wa miaka 80. Alipigwa upanga na damu yake ilimwagikia katika ayah hii: "*…Mwenyezi Mungu atakutosheni kukukingeni na shari yao, na Yeye ndiye Msikizi, Mjuzi.*" (Baqara: 2:137).

Mtume ﷺ aliwahi kusema: "Naapa kwa Mwenyezi Mungu kwamba Uthman atawaombea watu elfu sabini ili waepushwe na moto wa jahannam".

Tunamuomba Allah atusaidie ili tuweze kuyaelewa maneno ya hekma ya Sayyidna Uthman ﷺ.

Maneno ya hekma kutoka kwa Sayyidina Uthman ﷺ

"Watu wenye busara kuliko wote, ni wale wanaozihoji na kuzidhibiti nafsi zao, wakafanya matendo mema kwa ajili ya Maisha ya baadaye, kuufanya utukufu wa Mwenyezi Mungu kuwa ngao ya kuwakinga na giza la kaburini."

"Mja wa Allah amuogope Allah, ili asije kufufuliwa kipofu, japokuwa kwa sasa anaona! Neno moja la maana linatosha kwa mtu mwenye busara. Wale ambao ni viziwi kiroho hawawezi kusikia lolote...."

"Mambo matano ni alama za watu wema. Huendelea kusuhubiana na watu wanaoipigania dini. Huyadhibiti matamanio ya nafsi zao na kuzichunga ndimi zao. Hutenganisha kati ya matumizi mabaya na mazuri ya mali pindi watu wanapoelekea kumsahau Allah na kuzitii nafsi zao. Wanaishi maisha ya staha na kujiepusha na mambo ya haramu. Wanawadhania watu wengine kuwa wameongoka, ilhali wao wanajichukulia kuwa wasiookoka."

"*Waislamu wa kweli wana aina sita za khofu. Kwanza wana khofu ya kuipoteza dini yao*. Na Qur'an inasema: 'Mola wetu Mlezi! Usizipotoe nyoyo zetu baada ya kwisha tuongoa" *na* 'Enyi Enyi mlioamini! Mcheni Mwenyezi Mungu kama ipasavyo kumcha; wala msife ila nanyi ni Waislamu.'"

"Hofu ya pili, wanahofu kufedheheshwa na yale yanayoandikwa na malaika katika matendo yao ya kidunia. Qur'an inasema: 'Siku hiyo ardhi itahadithia khabari zake. Kwa sababu Mola wake Mlezi ameifunulia.'"

"Hofu ya tatu ni hofu ya matendo yao kuharibiwa na Ibilisi. Qur'an inasema: 'Akasema: Mola wangu Mlezi! Ilivyo kuwa umenitia makosani, basi nahakikisha nitawazaini hapa duniani na nitawapoteza wote, ila waja wako walio safika.'"

"Hofu ya nne, wanaogopa kuja kuchukuliwa na malaika wa kifo hali ya kuwa hawajajiandaa na chochote. Qur'an inasema: 'Na muabudu Mola wako Mlezi mpaka ikufikie Yakini.' Mtume ﷺ anasema: 'Mtu hufa kama anavyoishi, na hufufuliwa na huulizwa maswali kama alivyokufa.'"

(Yafaa kuelewa kuwa Sayyidina Uthman ﷺ aliishi maisha yake yote kwa kutii misingi yote iliyoelezwa ndani ya Qur'an Tukufu na aliuawa na kwenda kwa Mwenyezi Mungu hali ya kuwa anasoma Qur'an Tukufu).

"Hofu ya tano, wanaogopa kuzama katika starehe za dunia na kuisahau akhera. Qur'an Tukufu inasema: '... maisha ya dunia si kitu ila ni starehe ya udanganyifu.'"

"Hofu ya sita, wanaohofia kutumikia manufaa na faida za familia zao na kumsahau Mwenyezi Mungu Mtukufu. Qur'an Tukufu inasema: 'Na jueni ya kwamba mali zenu na wana wenu ni Fitna (mtihani), na kwamba kwa Mwenyezi Mungu upo ujira mkubwa.'"

"Dunia ni ya kupita, lakini Akhera ni ya milele. Je? kwa nini upotoshwe na kitu cha kupita, na kuacha kitu cha milele. Pendelea kitu cha milele badala ya kitu cha mpito. Ulimwengu huu ni wenye kikomo: Nyinyi nyote mtarejea kwa Mwenyezi Mungu. Muogopeni Mwenyezi Mungu."

"Fanya matendo mema, kabla ya kifo kukufikia."

Tunamuomba Mwenyezi Mungu atujaalie kuzifanyia kazi kanuni na mafundisho haya, na atujaalie baraka ya usuhuba adhimu wa Sayyidna Uthman ﷺ. Tunamuomba Mwenyezi Mungu apandikize upendo wake ndani ya nyoyo zetu na atufanye kuwa majirani wa Sayyidna Uthman ﷺ huko Akhera!

Amin...

ALI رضي الله عنه

(Alitawala 656-661 Miladiya)

"Dunia na dini vitakuwa salama iwapo mambo manne yatazingatiwa: matajiri watakapokuwa si mabakhili wa mali zao; wenye elimu watakapofanya mambo yao kwa mujibu wa kile wanachojua kuwa ni kweli; wasiokuwa na elimu watakapoacha kuwa na kiburi kwa kile kitu wasichokijua; watu masikini watakapoacha kuyapendelea maisha ya dunia badala ya maisha ya akhera".

ALI ﷺ
(Alitawala 656-661,SH)

Sayyidina Ali ﷺ ana heshima ya kuzaliwa katika mazingira ya Ka'ba. Familia yake ilikuwa na watu wengi, hivyo tangu alipokuwa ana umri wa miaka mitano alilelewa katika nyumba ya Mtume Muhammad ﷺ, na kufaidika na kuwa karibu naye hata kabla ya kupewa Utume. Kutokana na sababu hii, Sayyidina Ali ﷺ akapata kulindwa dhidi ya tabia za watu wa zama za ujahiliya na akawa miongoni mwa watoto wa kwanza kuukubali ujumbe wa Mtume Muhammad ﷺ.

Baada ya kupokea wahyi, Mtume ﷺ alikuwa anapenda kutembelea katika Ka'ba, mahali ambapo watu walikiusanyika kwa ajili ya kuhiji, akiwa na lengo la kuwalingania watu kuingia katika Uislamu. Wakati alipokuwa akienda huko alipenda kumchukuwa Sayyidina Ali ﷺ, au Sayyidina Abu Bakr ﷺ. Kama Mtume alikuwa hamchukui Sayyidina Ali, kwenda naye huko, basi Sayyidina Ali alikuwa anakwenda kwenye Ka'ba kwa ajili ya kuyatia ila masanamu.

Sayyidina Ali ﷺ, alitoa mchango mkubwa sana wakati wa hijra ya Mtume Muhammad ﷺ. Pindi Mtume Muhammad ﷺ alipohama kwa siri, kutoka Makka kuelekea Madina, Sayyidina Ali ﷺ alilala katika kitanda cha Mtume Muhammad ﷺ, na hivyo kuweza ku-

wapoteza washirikina wa Makka ambao walipanga kumuua Mtume ﷺ, wakati walipokuwa wakimsubiri Mtume atoke nje wamuue.

Wakati Mtume alipohama Makka, Sayyidina Ali ؓ alipewa jukumu la kurudisha amana za watu zilizokuwa zimewekwa kwa Mtume ﷺ. Baada ya kurudisha amana hizo naye vile vile akahama. Safari yake ilikuwa ngumu sana. Alitembea usiku mzima na kupumzika wakati wa mchana, miguu yake ilivimba. Hata hivyo aliweza kuungana na Mtume ﷺ Madina akiwa salama.

Mwaka wa pili baada ya hijra, Sayyidina Ali ؓ , alimuowa Fatima ؓ, binti wa Mtume ﷺ na hivyo Mtume akawa baba mkwe wa Sayyidina Ali ؓ. Akiwa na Bibi Fatima ؓ, Sayyidina Ali ؓ aliishi maisha ya ibada na kujituma. Kutoka kwa wawili hawa kikapatikana kizazi dhuria kumi na moja wa Mtukufu Mtume ﷺ. Kizazi hiki kikajulikana kama *Ahl al-Bayt,* yaani Watu wa nyumba ya Mtume ﷺ. Kizazi chote hiki kilikuwa cha watu muhimu sana katika *tasawwuf*, au Usufii.

Bwana wa Mambo matukufu

Sayyidina Ali ؓ akiwa amelelewa kifuani kwa Mtukufu Mtume ﷺ, kamwe hakuwahi kuyaelekea mambo ya dunia. Kwa hiyo maisha yake ni mfano wa mshikamano na uungwana wa Kiislamu.

Siku moja Mtume alisema: “Pindi Mwenyezi Mungu anapombariki mja wake humfungulia njia mja huyo katika kuwahudumia watu.” (Suyuti, II, 4 / 3924)

Katika kuakisi neema hii kubwa kutoka kwa Mwenyezi Mungu, Sayyidina Ali ؓ akasema: “Kuna neema za aina mbili, na mimi siwezi kusema ni neema ipi ilinifanya niwe mwenye furaha zaidi. Neema ya kwanza ni wakati mtu anapokuja kwangu kwa ajili ya

kupata msaada huku akiwa na matumaini kuwa naweza kumsaidia, na neema ya pili ni pale Allah anapomsaidia huyu mja kupitia kwangu. Ninapenda zaidi kumsaidia Muislamu kuliko dunia hii iliyotengenezwa kwa dhahabu na fedha."

Siku moja Sayyidina Ali ﷺ alimwambia mke wake mtukufu Fatima ﷺ, "Mimi nina njaa kali. Hakuna chakula chochote?" Bibi Fatima ﷺ akajibu kuwa hakuna chakula, lakini kulikuwepo na Dinar sita ndani. Sayyidna Ali ﷺ alichukuwa fedha hizo na kwenda sokoni. Njiani wakati anakwenda sokini, alikutana na watu wawili wakikaripiana. Mtu wa kwanza alikuwa akimtaka mwenzake amlipe deni lake; alikuwa akimtisha kumpeleka mahakamani. Mdaiwa naye alikuwa akiomba muda zaidi, lakini mdai alilikataa ombi lake.

Sayyidina Ali ﷺ aliingilia kati na kuuliza kuwa, "Ni kiasi gani mnachogombania?" Wale watu wakajibu kuwa ni dinar sita. Sayyidina Ali ﷺ akamlipa mdai dinari zote sita, na akarudi nyumbani bila chochote. Njiani alikuwa anafikiria jinsi ya kumjibu mkewe, bibi Fatma ﷺ. Mwisho akawaza: Hawezi kunikasirikia. Yeye ni bibi wa wanawake wote, na ni mtoto wa Mtume! Atavumilia kwa kile nilichokifanya."

Sayyidina Ali ﷺ alipomueleza bibi Fatma ﷺ kilichotokea, bibi Fatma alisema, "Hilo ni jambo adhimu. Sifa na utukufu ni wa Mwenyezi Mungu! Umemuokoa Muislamu asifungwe jela. Mwenyezi Mungu anatutosha." Pamoja na kusema hivyo, lakini alikuwa na huzuni, na watoto wao pia walikuwa wakilia kwa njaa. Sayyidna Ali ﷺ aliigundua hali yake na kujisikitikia. Aliamua kwenda kumtembelea Mtukufu Mtume ﷺ akidhani kuwa atasahau yaliyotokea pindi atakapoingia eneo hilo la kiroho.

Akiwa njiani kuelekea kwa Mtume ﷺ, alimuona mtu akikaribia, huku akiwa na ngamia. Mtu huyo akasema: "Ninamuuza ngamia huyu. Je ungependa kumnunua?" Sayyidna Ali ﷺ akam-

wambia kuwa hakuwa na pesa. Mtu yule akaendelea kumhanikiza, mwishowe Sayyidina Ali ﷺ akamnunua ngamia yule kwa dinar mia moja kwa mkopo, kisha akaondoka.

Wakati akiendelea na safari yake, akaja mtu mwinginea na kutaka kumnunua yule ngamia. Alimueleza Sayyidna Ali ﷺ kuwa alikuwa tayari kutoa dinar mia tatu na wakafikia makubaliano. Sehemu ya pesa hizo alizomuuza ngamia, Ali ﷺ alinunua chakula na kwenda nyumbani. Alimuhadithia bibi Fatima ﷺ kilichotokea; wakala, wakawalisha watoto wao na kumshukuru Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Baadaye Sayyidina Ali ﷺ alikwenda kumtembelea Mtukufu Mtume ﷺ. Mtume akamuuliza, "Ewe Ali ﷺ! Unamjua mtu uliyenunua ngamia kwake na yule uliyemuuzia?"

Ali ﷺ akajibu, "Mwenyezi Mungu na Mtume wake wanajua zaidi."

Mtume ﷺ akasema, "Muuzaji alikuwa malaika Jibril, na mnunuzi alikuwa malaika Israfil, ambaye atapuliza parapanda siku ya Qiyama. Ngamia yule ametoka peponi. Ulimsaidia Muislamu dhidi ya matatizo, na Mwenyezi Mungu akalipa mara dufu. Hakuna ajuaye malipo utakayopata huko Akhera."

'Ata ﷺ anasimulia kutoka kwa Ibn 'Abbas ﷺ:

"Sayyidina Ali ﷺ alipatana kazi ya umwagiliaji wa bustani ya tende kwa malipo ya kiasi fulani cha ngano. Asubuhi alipewa malipo yake na kururdi nyumbani. Theluthi moja ya ngano hiyo wakapika chakula kiitwacho *hazira*. Mara tu chakula kilipokuwa tayari, maskini mmoja akagonga mlango na kuomba chakula. Ali na Fatma wakampa yule masikini kile chakula, wao wakapika chakula kingine. Mara tu baada ya chakula kuwa tayari, akaja yatima ku-

gonga mlango akiomba msaada wa chakula, wakampa tena kile chakula yule yatima. Kisha wakapika chakula kingine kwa theluthi ya mwisho iliyo baki. Mara tu chakula kilipoiva, akaja mfungwa wa vita akiomba chakula, wakampa yule mfungwa kile chakula na wao wakabaki na njaa siku nzima.

Simulizi nyingine ya Ali na Fatima Hadrat ﷺ inaeleza kuwa wakati mmoja katika mwezi wa Ramadhani walitoa kwa siku tatu mfululizo kuwapa chakula masikini, yatima na wafungwa, na wao wenyewe wakifungua Ramadhani kwa kunywa maji tu. Imesimuliwa kuwa tukio hili ndio sababu ya kuteremka kwa aya zifuatazo:

Na huwalisha chakula, juu ya kukipenda kwake, masikini, na yatima, na wafungwa. Hakika sisi tunakulisheni kwa wajihi wa Mwenyezi Mungu. Hatutaki kwenu malipo wala shukrani. Hakika sisi tunaiogopa kwa Mola wetu Mlezi hiyo siku yenye shida na taabu. Basi Mwenyezi Mungu atawalinda na shari ya siku hiyo, na atawakutanisha na raha na furaha. (Insan, 76: 8-11).

Kwa sababu ya maadili yake haya matukufu, Mtume Muhammad ﷺ alimpa jina la *Bwana wa Fadhila*.

Simba wa Mwenyezi Mungu Mwenye Kushinda

Sayyidina Ali ﷺ sio tu kwamba alijulikana kwa ukarimu na elimu kubwa aliyokuwa nayo, bali pia alikuwa jasiri wa hali ya juu kabisa. Alishiriki katika vita vyote vya kuutetea Uislamu, isipokuwa vita moja tu, na alijulikana kwa ushujaa wake katika kila vita aliyoshiriki. Aliachwa katika vita moja tu, vita vya Tabuk. Katika vita hivi, Mtukufu Mtume ﷺ alimtaka abaki mjini Madina kwa ajili ya kuangalia usalama wa jamii na wanafamilia ya Mtukufu Mtume ﷺ. Jambo hili lilimhuzunisha Sayyidna Ali ﷺ, akalalamika kwa

kusema: "Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu! Unaniacha niangalie wanawake na watoto?"

Mtukufu Mtume ﷺ akamjibu kwa maneno yenye faraja: "Wewe kwangu ni kama Harun kwa Musa, isipokuwa hakuna mtume baada yangu."

Waarabu walikuwa na desturi ya kuanza vita vyao kwa kuwatanguliza mashujaa wao mashuhuri kwa ajili ya pambano la mtu mmoja mmoja kama utangulizi wa vita vya jumla kwa pande zote mbili. Mara zote Mtukufu Mtume ﷺ alikuwa akimtaka Sayyidna Ali ؓ kuingia katika pambano hilo la mtu mmoja mmoja. Kwa uwezo wa Mwenyezi Mungu, Sayyidna Ali ؓ aliweza kumshinda kila mpinzani wake. Kwa hali hiyo, alijulikana sana kwa jina la *Simba wa Mwenyezi Mungu Mwenye Kushinda.*

Bila shaka ushujaa wa Sayyidina Ali ؓ uliwekewa mizizi na mafundisho ya kiroho kutoka kwa Mtukufu Mtume Muhammad ﷺ. Siku moja Mtume ﷺ alisema: "Shujaa si yule anayeweza kumshinda adui yake katika pambano, bali shujaa wa kweli ni yule anayeweza kujizuia na hasira zake". Sayyidina Ali ؓ alikuwa mfano mzuri wa shujaa halisi aliyezungumziwa na Mtukufu Mtume ﷺ katika maneno yake haya. Aliishi maisha ambayo aliishinda nafsi yake wakati wote.

Katika vita moja, Ali ؓ alitaka kumuua askari mmoja wa jeshi la washirikina. Yule askari alipoona yupo katika hatari ya kufa, alimtemea mate Sayyidina Ali usoni. Sayyidna Ali ؓ akasitisha azma yake, akauweka upanga wake chini na kumwambia mtu yule aende zake. Askari yule alishangaa na akamuuliza kwa nini aliweka chini silaha yake na kumruhusu mpinzani wake aende baada ya kuwa amemtusi. Sayyidna Ali ؓ akajibu kuwa: "Sisi tunapigana vita ya aina mbili. Vita vya kwanza ni kupigana na washirikina kama wewe; vita ya pili ni kupigana na nafsi zetu. Katika vita hii tunahi-

tajika kuzizuia hasira zetu. Nilikuwa nikipigana na wewe kwa ajili ya Allah tu. Uliponitemea mate usoni kwangu nilipandwa na hasira. Iwapo ningekuuwa wakati huo ningekuwa nimefanya hivyo ili kuiridhisha hasira yangu, na nafsi yangu ingekuwa imenishinda. Ndiyo maana nikakuacha uondoke. Kuwa mtumwa mikononi mwa nafsi ni hatari zaidi kwa Waislamu kuliko mashambulizi ya washirikina."

Kwa majibu haya Sayyidina Ali ﷺ, alifunua pazia katika moyo wa yule askari na kuweza kusilimu. Baadaye Muislamu huyu mpya alishiriki katika vita nyingi akiwa katika upande wa Sayyidna Ali ﷺ, na aliweza kufuata mafundisho yake kwa kutofautisha kati ya hasira kwa ajili ya Allah, na hasira kwa ajili ya nafsi yake mwenyewe. Aliipa kipaumbele kikubwa vita kati ya nafsi yake kuliko vita na adui yoyote yule.

Sayyidina Ali ﷺ alikuwa mpiganaji shujaa, lakini kamwe hakuacha kuishi maisha ya kujituma kiroho na ibada ya hali ya juu kabisa. Katika vita moja alipigwa mshale mguuni. Wasaidizi wake wakajaribu kuutoa, lakini Sayyidna Ali ﷺ hakuvumilia zoezi hilo kwa sababu ya ukali wa maumivu aliyokuwa akiyasikia. Hatimaye akawaambia: "Subirini niswali. Nitakapokuwa katikati ya swala, uchomoeni."

Wakafuata maelekezo yake na kuutoa mshale huo kwa urahisi. Alipomaliza kuswali aliwauliza iwapo walikuwa wamefaulu kuutoa! Swala ilimtoa katika uwezekano wa maumivu. Alikuwa akiswali kana kwamba ameshaondoka duniani.

Kutoka katika Ka'ba mpaka Msikiti wa Kuufah (Iraq)

Sayyidina Ali ﷺ, alifanya kazi kubwa katika kusaidia Makhalifa walioiongoza jamii baada ya kifo cha Mtume Muhammad ﷺ.

Aliingia katika mabaraza yao ya ushauri na kuwasaidia kufanya maamuzi mazuri.

Yeye mwenyewe aliteuliwa na maswahaba wa Mtume kuwa Khalifa baada ya kuuawa kwa khalifa wa tatu, Uthman ﷺ. Moja ya mikakati yake ya kiongozi ilikuwa ni kuuhamisha mji mkuu wa utawala kutoka Madinda na kwenda Kufa, kwa sababu hakutaka mji mtukufu wa Madina, mji wa Mtume uingie katika migogoro ya kisiasa. Maamuzi yake yalikuwa sahihi, kwa sababu ukhalifa wake ulishuhudia vita vya ndani (vikijulikana kama *al-Fitna,* yaani "Mtihani") na kulikuwa na mapambano ya kisiasa mjini Kufa mpaka mwisho wa uhai wake.

Siku moja wafuasi wake walimuomba wakimwambia: "Ewe Kiongozi wa Waumini! Tutakuwa walinzi wako!"

Alijibu: "Hakuna mlinzi bora kama kifo." Hatimaye aliuawa na mfuasi wake wa zamani ambaye alikuwa na msimamo mkali wa kisiasa uliofurutu ada.

Sayyidina Ali alipoteza hamu ya kula siku chache kabla ya kifo chake. Alipoulizwa kwa nini hataki kula alijibu: "Nataka nife hali ya kuwa nina njaa." Muda mfupi baadaye, alipigwa na upanga wenye sumu wakati alipokuwa akiongoza swala ya asubuhi. Alikufa akiwa na umri wa miaka 63, umri aliokufa nao Mtukufu Mtume ﷺ.

Wakati Sayyidina Ali ﷺ anakufa, Jundab Ibn Abdullah alimwambia, "Ewe kiongozi wa Waumini! Allah akulinde kwa ajili yetu. Kama utatuacha, tutampa mwanao Hassan kiapo cha utii."

Kwa busara kubwa, Sayyidina Ali ﷺ, aliwaambia maneno yaliozungumzwa na Abu Bakr ﷺ kabla yake: "Mimi siwezi kuwaruhusu kumpa Hasan kiapo cha utii, nyinyi wenyewe mnayajua zaidi mambo yenu kuliko ninavyojua mimi."

Baadaye, aliwashauri wanawe, Hasan na Husayn. "Nataka mjitolee kwa dhati katika njia ya Allah," aliwaambia. "Msiyaomboleze yale yaliyopita. Semeni ukweli wakati wote. Fuateni mwongozo uliopo ndani ya Kitabu cha Allah. Kuweni maaduwi dhidi ya madhalimu, na kuweni marafiki wa watu wanaokandamizwa. Msiumizwe na maneno ya lawama katika kuiongoza dini."

Baada ya kuwachia wosia huu wa kiroho, alitamka maneno ya shahada na akafariki dunia. Aliyafumba macho yake akiwa katika mihrabu, mahali ambapo ndipo alipofungua macho yake kwa mara ya kwanza.

Muawiya, ambaye alikuwa mpinzani wa Sayyidina Ali ﷺ wakati wa utawala wake na kusababisha vita vya ndani, ndiye aliyeshika madaraka, akawa khalifa wa tano na kutawala kwa mfumo wa ufalme. Hapo jamii ya kiislam ikawa imeingia katika awamu tofauti kabisa. Baadaye Mu-awiya alijuta kwa kilichotokea. Alizungumza hadharani kwa majuto: "Natamani ningeishi kama Mkuraishi wa kawaida katika bonde la Dhi-Tuwa, najuta kujiingiza katika siasa."

Junayd al-Baghdadi, mwanamaarifa mkubwa wa Uislamu, anasema: "Kama Ali ﷺ asingelazimishwa kuingia katika vita, angetufundisha mambo mengi ya sayansi katika Qur'an. Alikuwa bwana na bingwa wa wanazuoni wote. Alitoa sauti na kuelezea maarifa makubwa ambayo hayakuwahi kujulikana kwa yeyote."

Yafuatayo ni baadhi ya maneno ya hekima kutoka kwa Sayyidina Ali ﷺ, akitutaka kufuata kanuni za maisha yake.

Maneno ya Hekima kutoka kwa Sayyidina Ali ﷺ

"Ipumzishe nafsi yako kwa maneno ya hekima, kwani nafsi inachoka kama unavyochoka mwili."

"Hakuna wema katika swala bila kusimama kwa khofu mbele ya Mwenyezi Mungu, hakuna wema katika funga pasina kujiepusha na kuongea upuuzi, hakuna wema katika kusoma Qur'an pasina kuzingatia, hakuna wema katika kujifunza pasina kutekeleza yale uliojifunza, hakuna wema katika mali pasina kutoa swadaqa, hakuna wema katika udugu pasina kusaidina wakati wa shida, hakuna wema katika neema pasina shukrani, na hakuna wema katika uchamungu bila ya ikhlasi au usafi wa moyo."

"Watu huyapinga mambo wasiyoyajua."

"Pepo ni kwa ajili ya watu wakarimu, Jahannamu ni kwa ajili ya watu wajinga."

"Watu wasiojuwa hawataulizwa kwa nini hawakujifunza mpaka pale wasomi watakapoulizwa kwanini hawakufundisha."

"Mwenye kutamani pepo hufanya mambo mema. Mwenye kuuogopa moto hujizuia na matamanio. Mwenye kukichukulia kifo huyakimbia matamanio ya nafsi yake. Mwenye kujua namna dunia inavyofanya kazi huvijua vikwazo vyake."

"Staha ni zaka ya uzuri"

"Adabu na ukarimu, ni katika matunda ya dini na akili."

"Mkamilifu wa akili huwa mchache wa maneno."

"Mtu ajue kuwa atakuja kuulizwa kuhusiana na maneno na vitendo vyake, huwa mchache wa kuzungumza, na hazungumzi kabisa mambo yasiyo muhusu."

"Kutokusema mpaka uulizwe ni bora kuliko kusema sana mpaka unyamazishwe."

"Usisumbuke kujibu tuhuma ya uovu, kwa sababu mtu aliyekutuhumu na uovu huo atajiandaa kukujibu kwa uovu mbaya zaidi."

"Usifanye utani na watu wapumbavu, kwani wanaweza kuuvunja moyo wako kwa ndimi zao zenye sumu."

"Ongea na watu kwa lugha wanayoweza kuielewa."

"kitu kilichopinda kitakuwa na kivuli kilicho pinda"

"Wadhanie vizuri waja wa Mwenyezi Mungu, ukifanya hivyo, utajiondolea mizigo mingi."

"Asiyefuata njia ya Mwenyezi Mungu, Mtume Wake, na marafiki wa Mwenyezi Mungu hatokuwa na chochote. Njia ya Mwenyezi Mungu ni kutunza siri. Njia ya Mtume ni kuendeleza uhusiano kwa tabia njema. Njia ya marafiki wa Mwenyezi Mungu ni kustahmili matatizo kutoka kwa watu."

"Ukitaka kuwa rafiki mzuri na mtu, kwanza tumia muda fulani kuwa naye karibu. Kama ataendelea kukuonea huruma unapokuwa karibu naye, basi anzisha mahusiano naye."

"Mtu ambaye moyo wake umevamiwa na chuki hawezi kufanya mambo mema, kwa sababu hakuna moyo wa mtu wenye nafasi ya kutosha kubeba mambo mawili yanayokinzana."

"Muislamu anatakiwa kutabasamu hata kama moyo wake una huzuni."

"Mtu atapata baraka za milele pale tu atakapokufa halia ya kuwa ni mnyenyekevu."

"Ni jinsi gani mwana wa Adamu anakuwa kiburi? Mwanzo wake ni tone la maji, na mwisho wake ni mzoga. Hawezi kujiumba yeye mwenyewe, wala hawezi kuepuka kifo."

"Maisha yamewekwa katika siku mbili tu, siku moja ni nzuri kwako na siku nyingine ni mbaya kwako. Usiwe na furaha sana siku itakapokuwa nzuri kwako, na usiwe mwenye kulalamika siku itakapokuwa mbaya kwako."

"Leo ni siku ya kufanya mambo mema. Kesho ni siku ya kuhesabu mema yako. Kutakuwa hakuna nafasi ya kufanya mambo zaidi."

"Kila pumzi ni hatua ya kuelekea kifo."

"Dunia na dini vitakuwa salama iwapo mambo manne yatazingatiwa: matajiri watakapokuwa si mabakhiri wa mali zao; wenye alimu watakapofanya mambo yao kwa mujibu wa kile wanachojua kuwa ni kweli; wasiokuwa na elimu watakapoacha kuwa na kiburi kwa kile kitu wasichokijua; watu masikini watakapoacha kuyapendelea maisha ya dunia badala ya maisha ya akhera".

"Uzuri ulioje pale matajiri wanapokuwa wanyenyekevu kwa maskini, wakitarajia thawabu kutoka kwa Mwenyezi Mungu! Lakini maskini wakafanya vizuri zaidi kwa kujisalimisha kwa Mwenyezi Mungu, jambo litakalowafanya wasiwategemee matajiri."

"Kunyimwa kitu ni bora kuliko kudaiwa na mtu."

"Wema ni pambo la umaskini, shukrani ni pambo la mali."

"Ubakhili unajikusanya katika kila aina ya tabia mbaya."

"Utakapokuwa maskini fanya biashara na Allah kwa kutoa sadaqa. Utakapokuwa tajiri, mshukuru Allah. Jitahidi kuhifadhi baraka unazopewa na Mwenyezi Mungu kwa kumshukuru kila wakati."

"Zawadi ya Uislamu ni bora kuliko mali yoyote ya Ulimwengu. Kujifunga na dini ni bora kuliko kitu chochote katika Ulimweng. Mazingatio yapatikanayo katika mauti ni bora kuliko mazingatio ya kidunia."

"Elimu ni urithi bora. Adabu ni sanaa bora. Swala ndio rasilimali bora. Matendo mazuri ndio mshauri bora. Tabia nzuri ndio rafiki bora. Upole ndio msaidizi bora. Umakini ndio mali bora. Kutafakari kifo ndio mlinzi bora."

"Hakuna biashara bora kuliko kufanya matendo mema; hakuna faida bora kuliko muongozo wa Allah; hakuna utu bora kuliko unyenyekevu; hakuna heshima bora kuliko kuwa na elimu; hakuna unyoofu bora kuliko kuacha dhambi; hakuna tabia bora kuliko kuwa karibu na Mwenyezi Mungu; hakuna amali bora kama kufanya vitendo vya wajibu wa kidini; hakuna akili bora kama kuwa na mtazamo wa mbali; hakuna wema bora kama kuwa na mshikamano."

"Kuna mambo magum sana, ambayo hufanywa katika nyakati ngumu sana: kusamehe ukiwa na hasira; kuwa mkarimu wa kitu hali ya kuwa unakihitaji hicho kitu; kujiongoza mwenyewe wakati hakuna anayekusimamia; kuzungumza ukweli kwa mtu unaemuogopa au unayemhitaji."

"Mtu anapokithiri katika kutenda dhambi ndogo, Mwenyezi Mungu humuacha aelekee katika dhambi kubwa."

"Mali ni malisho ya tamaa. Tamaa hufungua matatizo. Wivu huwapelekea watu kwenye maumivu yasiyokuwa na mwisho."

"Tamaa na uchu wa dunia huwafanya vipofu hata watu wenye macho."

"Thamani yako huwa sawa na kile unachokitamani."

"Mtu anayetiwa utumwani na matamanio yasiyokwisha ya nafsi yake huishia kuangukia kwenye matendo mabaya."

"Hatma huwakuta wale wasioitarajia."

"Hakuna mahali bora zaidi kwa ajili ya nafsi yako kama peponi. Kwa hivyo fanya biashara ya kuiuza nafsi yako kwa ajili ya pepo."

"Marafiki wa Mwenyezi Mungu ni wale ambao wanaoweza kuyaona maisha na uhai kwa ndani kwa nje."

"Imani ya mja haiwezi kukomaa mpaka amuamini Allah zaidi ya kuamini kile alichokuwa nacho."

Tuna muomba Mwenyezi Mungu atusaidie tuchukue maneno haya ya busara na kuyafanyia kazi. Tunamuomba Allah atujaalie kuwapenda hawa Makhalifa wanne, marafiki wa karibu sana wa Mtume, na atuweke nao pamoja siku ya Qiyama!

Kwa hakika, hali ya kuungana na marafiki zetu siku ya Qiyama huanza hapa hapa duniani. Kama tukifanya urafiki na watu watukufu katika dunia hii, bila shaka tutaungana nao huko Akhera. Tunamuomba Mwenyezi Mungu atujaalie kuishi katika maadili ya makhalifa hawa wanne, na awafanye kuwa waombezi wetu Siku ya Hukumu!

Amin…

KWA JAMII NA VIONGOZI

Mwenyezi Mungu Mtukufu amewapa viumbe mfumo na utaratibu wa maisha ya kijamii unaoendana na sifa na tabia zao wote. Mola wetu Mtukufu, anamtarajia huyu mwanadamu aliyemumba, na akamfanya kiumbe bora, kuwa atajipamba na uzuri wa kimaada (kimwili) na kiroho ili aweze kuishi katika utangamano na viumbe wengine wote. Hivyo Qur'an Tukufu inasema: *"Na mbingu ameziinua, na ameweka mizani, ili msidhulumu katika mizani."*

Mola wetu amemuumba binadamu kuwa mtu mwenye kutegemeana kuliko viumbe vingene ambavyo vinategemeana. Mwanadamu siku zote amekuwa na muelekeo au silika ya kuishi katika jamii, anaishi katika ukoo, anaishi katika nchi, na wala hatuishi kwa kujitenga. Ili kuiongoza silika hii katika njia inayofaa, ni lazima kuwa na viongozi wanaoweza kuiongoza jamii kwa hekima, na wenye uwezo wa kudumisha uhusiano ulio sawa baina ya wale wanaoongoza na wale wanaoongozwa.

Unapoitazama jamii kwa hekima, unaweza kuona kuwa viongozi na wale wanaoongozwa ni vioo vinavyoakisi picha za kila mmoja. Kwa hali hiyo, jamii zote, kuanzia familia moja au kundi dogo mpaka kwenye nchi, huandamana na vipawa vya kimaada na vya kisaikolojia vya watawala wao. Wakati huo huo, watawala huendelea kama watu sambamba na vipawa vya vipawa vyao kwa ujumla. Wale wanaotawala kama ni wema na wenye ustadi, jamii yao huendelea katika mazingira ya amani na ustawi. Kama sio

wema, basi jamii yao huzama katika mbinyo wa kimaada na kijamii. Kwa upande mwingine, jamii ikiwa njema hukuza viongozi bora; jamii ikipotea na kupoteza tunu zake za kimaadili, viongozi wabinafsi hushika madaraka, kwa sababu viongozi nao pia ni zao la mfumo wote wa kijamii.

Kwa hiyo, mambo yanapokwenda vibaya, watawala na wale wanaotawaliwa wanatakiwa kuwajibika kwa kushindwa kwao, waanze kujirekebisha. Msingi wa kwanza wa kijamii wa desturi ya kimaanawi katika Uislamu ni mtu kuichunguza tabia yake mwenyewe kwa karibu kabisa huku akizvumilia tabia za wengine. Msingi huu hautumiki tu kwa ustawi wa mtu binafsi, bali pia hutumika kwa ajili ya ustawi wa jamii nzima. Qur'an Tukufu inasema:

…Hakika Mwenyezi Mungu habadili yaliyoko kwa watu mpaka wabadili wao yaliyomo naf- sini mwao" (Ra'd, 13: 11)

Na

Hayo ni kwa sababu Mwenyezi Mungu habadilishi kabisa neema alizo waneemesha watu, mpaka wao wabadilishe yaliyomo ndani ya nafsi zao... (Anfal, 8: 53)

Kama ilivyobainishwa katika aya hizo, rehma na neema za Mwenyezi Mungu kwa jamii hubaki iwapo jamii hiyo itaendelea kuwa katika njia iliyonyooka. Pindi jamii inapozipuuza neema za Mwenyezi Mungu, rehma na neema hizo huondoka. Na kisha, kama alivyosema Mtukufu Mtume ﷺ, "Katika hali hiyo, kuishi chini ya ardhi ni bora kuliko kuishi juu yake."

Hivyo tukitaka kuishi katika jamii yenye viongozi wema, sisi wenyewe tunatakiwa kuishi katika namna inayoridhiwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa maana kama alivyoonya Mtume ﷺ, "Watu hutawaliwa kama wanavyostahiki." Kisa kifuatacho kinafafanua nukta hii.

Sayyidina Ali ﷺ alipopigwa upanga na mtu mwanye msimamo mkali, Ibn Muljam, watu walikimbilia mahali alipokuwa. Wakati akikaribia kufa, baadahi yao walimuomba amppendekeze mtu atakayewaongoza. Lakini akawaambia, "Ninawaacheni katika hali ile ile aliyotuacha Mjumbe wa Mwenyezi Mungu. Kabla Mtume hajafariki, tulimuomba kama mlivyoniomba mimi. Mtume alitujibu kuwa, 'Mwenyezi Mungu atawapa kiongozi mzuri kama ataona kheri ndani mwenu. Na Mwenyezi Mungu akatupatia Abu Bakr ﷺ kama kiongozi wetu kwa sababu aliona kheri ndani mwetu."

Matatizo mengi yalijitokeza wakati wa utawala wa Sayyidina Ali ﷺ. Siku moja akaulizwa: "Ewe Khalifa! Kwa nini matatizo mengi yamejitokeza katika uongozi wako kuliko yalivyojitokeze kipindi cha wale waliokutangulia?"

Sayyidina Ali ﷺ akajibu "Walikuwa wakiwaongoza watu kama mimi, na mimi nawaongoza watu kama nyinyi!"

Kwa maneno haya alikuwa akimaanishwa kuwa viongozi wanaweza tu kuongoza kulingana na ubora wa raia wao. Na kanuni hiyo hiyo inawahusu pia raia, ambao matendo yao yanategemea ubora wa viongozi wao. Sayyidna Umar ﷺ anasema kuhusu jambo hili: "Watu hufuata njia na mwenendo wa viongozi wao. Watu hufuata njia iliyonyooka iwapo viongozi wao wanafuata njia iliyonyooka."

Kwa hakika watu huwafuata viongozi wao na kuchukua mfano kwao. Ifuatayo ni baadhi ya mifano ya jambo hili kutoka ndani ya historia.

Walid Ibn Abdul-Malik, khalifa wa ukoo wa Umayya, alikuwa kiongozi mwenye kupenda majumba ya kifakhari. Watu wake wakamuigizia na kuanza kuthamini majumba ya kifakhari. Kisha katika kila vikao na maisha kwa ujumla watu wakawa wanazungumzia majengo ya kifakhari.

Suleyman ibn Abdul-Maliki, khalifa mwengine, alikuwa akipenda vyakula na vinywaji vizuri. Watu wa zama zake walitumia muda mwingi kuzungumzia chakula na vinywaji.

Umar ibn Abdul-azizi, khalifa mwingine, alikuwa mtu mwenye kujituma na mnyoofu. Watu wa zama zake walikuwa wenye kuthamini uchaji. Walikuwa wakizungumzia kuhusu swala na kushindana kwa aya walizozihifadhi, na swaumu walizofunga, na kwa kuwasaidia watu wenye shida.

Kwa hakika matendo na tabia za viongozi huonekana ndani ya jamii zao, kwa haraka sana, au hata baadaye. Kwa hiyo matendo mazuri ya viongozi huwa na taathira nzuri kwa jamii yote, ilhali matendo yao mabaya huwa na taathira mbaya kwa jamii yote. Kuna methali isemayo: "Samaki huanza kuvunda kuanzia kichwani."

Kwa maana hiyo basi, watawala na viongozi wa kila namna, kuanzia wakuu wa familia, wakurugenzi wa taasisi na jumuia, na hata viongozi wa kada za chini mpaka wale wa kitaifa, wanatakiwa wawe makini katika kuwa mfano bora. Wanatakiwa kuyajua majukumu na wajibu wao. Shekh Edbali alisema kumwambia Uthman Ghazi kuwa, "Usisahau kuwa katika tabaka la juu hakutokufanya uwe salama kuliko kuwa katika tabaka la chini."

Sayyidina Umar ﷺ, siku zote, alipotaka kupiga marufuku jambo fulani, alikuwa akianza kutekeleza sheria hiyo ndani ya familia yake. Alikuwa akiwataka wanafamilia yake kukusanyika na kisha hutoa tangazo lifuatalo: "Nimewakataza watu wasifanye hivi na vile. Watu wanawatazama kama ambavyo ndege wakali wanavyoutazama mzoga. Kama hamtotii sheria hii, watafuata mfano wenu. Ninaapa kwa Mwenyezi Mungu kuwa iwapo mmoja wenu atapuuza marufuku hii, nitamuadhibu kuliko ninavyomuadhibu mtu mwingine yeyote yule. Sasa mna uhuru wa kutii au kutotii."

Ni ukweli unaojulikana kwamba jamii inayoendelea katika nyanja zote ni jamii ambayo viongozi wake wanavyosimama kidete katika kutekeleza malengo yao. Maelekezo ya Suleyman, Sultan wa Dola ya Kiuthamaniya, kwenda kwa Gavana Ghazi Bali Bey yanayonyesha jinsi alivyokuwa makini katika kuingoza serikali yake:

"Watazame watu wako. Kama viongozi watakuwa wema na wasafi, basi jamii yao itawafuata. Watu wako ndio kioo chako. Kuna watu wanaofunga mchana kutwa na kuswali usiku, lakini wanapenda mno utajiri wa dunia hii kuliko chochote kile. Mali za dunia hugeuka kuwa masanamu wanayoyaabudu. Hakuna kitu kinachoweza kulinganishwa na mali za kidunia katika kuipotosha jamii. Kamwe usikimbilie kujikusanyia mali! Toa kile ulichonacho kuwapa watu, na usikubali nafsi yako ikaingiwa na husda na wivu."

Msimamo na mwenendo wa Mtume ﷺ ni mfano bora kwa viongozi. Alitoa kipaumbele sana kwenye matatizo ya maswahaba, na daima alikuwa akibeba mzigo mkubwa wa shida na matatizo. Hata mashujaa maarufu, kama vile Sayyidna Ali رضي الله عنه, wanaeleza kuwa walikuwa wakikimbilia kwa Mtume ﷺ wakati wa hali ya hatari. Hivyo, uongozi una maana ya kuongoza katika kujitolea. Viongozi wanapaswa kutambua kuwa hakuna mtu anayeweza kutoa huduma kikamilifu bila kujitoa kikamilifu.

Mtukufu Mtume ﷺ alikuwa akitembea kwa miguu sambamba na Maswahaba dhaifu kabisa akiwapa moyo pindi wanapokuwa katika safari ndefu. Mchunga kondoo mwenye huruma hamuachi nyuma kondoo aliyejeruhiwa. Badala yake humbeba mikononi mwake.

Viongozi wa jamii wanapaswa kujiepusha na hali ya kiburi. Kamwe wasisahau kuwa wao ni waja wa Mwenyezi Mungu. Kiongozi ni kama keshia anayegawa pesa isiyokuwa yake, na siku moja ataulizwa kuhusu uaminifu wake mbele ya mahakama ya Mwenyezi Mungu.

Imam Maalik aliandika ushauri ufuatao kwa khalifa wa wakati wake:

Sayyidina Umar ﵁, alifanya ibada ya hija mara kumi. Kwa jinsi nijuavyo alitumia dinar kumi na mbili tu kwa kila hija. Hakulala chini ya hema, bali alilala katika vivuli vya miti. Alibeba kiriba cha maziwa kwa mabega yake mwenyewe. Alizunguka kila sehemu kutafuta watu wenye matatizo ili awasaidie. Wakati Umar ﵁ alipojeruhiwa kwa upanga, Maswahaba walienda kumpa pole na kumsifia. Umar ﵁ aliwaambia, "Mtu yoyote anayeziamini hizi sifa mnazonipa bila shaka atakuwa amedanganyika. Kama ningekuwa na dunia nzima ya dhahabu, ningezitoa ili niwe huru na khofu ya Siku ya mwisho."

Imam Maalik akaendelea:

Sayyidina Umar ﵁ daima alikuwa ni muadilifu. Mtukufu Mtume ﷺ alimbashiria kwamba atakuwa ni miongoni mwa watu wapeponi, lakini pamoja na habari hizi nzuri hazikumfanya yeye abweteke, bali alifanya juhudi kubwa sana katika kuwaongoza Waislamu. Kiongozi kama Sayyidna Umar ﵁ aliona kuwa jambo hili ni muhimu, sidhani viongozi kama wewe mtafanya nini!

Staha iliyoonyeshwa na Tariq ibn Ziyad, aliyeifungua Hispania, nayo ni mfano bora. Akiwa na jeshi la watu elfu tano tu, aliweza kushinda zaidi ya jeshi la watu elfu tisini. Vita ilipoisha, alitembea akipita katika hazina za Mfalme wa Hispania na kujisemea: "Ewe-Tariq Jana ulikuwa mtumwa ukiwa na kamba shingoni mwako. Siku moja Allah akakujaalia ukawa huru, halafu Allah akakujaalia ukawa kamanda. Leo umeiteka Hispania, na sasa upo katika sehemu ya Mfalme, kuwa makini, usije ukasahau ya kuwa kesho utasimama mbele ya Allah."

Wale wote ambao ni viongozi katika jamii lazima wajuwe kwamba wao ni kama watumishi ambao wanatakiwa kutimiza mahitaji ya jamii zao. Baba yangu, marehemu Musa Efendi, aliamini kwamba viongozi wa jamii, kama watumishi wa watu, wanawajibika kuamilina na watu kwa huruma, heshima na upendo, na hawatakiwi kulewa kiburi kwa sababu ya nafasi walizo nazo. Anasema:

"Wale wanaotumikia watu katika mambo ya dini wanapaswa kujua kwamba nafasi kama hii ni Baraka kutoka kwa Allah, kwani si kila mtu anaweza kupata nafasi kama hii. Kuna watu wengi, ambao wanasifa na vigezo vya kupata nafasi kama hii ya kutumikia dini, lakini hawakuweza kupata nafasi hiyo kwa sababu mbalimbali kama vile kukosa muda na nafasi. Kwa hiyo basi, wale wanaotoa huduma hii ni lazima wawashukuru wale wanaowahudumia kwa sababu wamewapa nafasi hiyo."

Katika zama ambazo viongozi walikuwa na muamko wa kiroho katika mambo ya kijamii, jamii zao zilipiga hatua kubwa katika pande zote za kimaada na kimaanawi. Viongozi wanaweza tu kufanya hivyo kwa kuwasikiliza wasomi wenye hekima, na pia kwa kuwa na washauri wazuri wenye uwezo wa kuwashauri.

Kwa maana hiyo, viongozi wasikubali mawazo ya watu wapuuzi kuwa washauri wao. Wanatakiwa kutafuta washauri wenye busara ambao wanaweza kuibua matatizo ya kweli ya jamii na wanaoweza kutoa mikakati mbalimbali ya kuyatatua matatizo hayo. Kuwa na washauri wazuri ni miongoni mwa sunna ya Mtume ﷺ. Japokuwa alikuwa mjumbe wa Allah, siku zote alichukuwa ushauri wa watu wenye elimu. Kwa namna hii anatupa mfano sisi wa kuiga.

Ili jamii iweze kuwa na amani, wale wanaoongozwa wanatakiwa kuwa watiifu kwa viongozi wao, iwapo viongozi hao ni waadilifu. Hata hivyo, watu wanatakiwa kuwamulika viongozi wao na kuwaonya pale wanapokwenda kombo.

Sayyidina Umar ﷺ aliposhika madaraka ya ukhalifa aliiuliza hadhira: "Enyi watu! Kitu gani mtafanya iwapo sitawaongoza katika haki?"

Mtu mmoja akajibu: "Ewe Umar! Kama utatuongoza katika upotevu, tutakurudisha katika haki kwa upanga!"

Siyyidina Umar ﷺ akasema, "Sifa zote ni za Allah, kwa kunipa watu ambao watanirekebisha kama nitakapopotoka."

Sayyidina Umar ﷺ alisema katika tukio lengine: "Mtu ninayempenda zaidi ni yule anayeniambia makosa yangu."

Badala ya viongozi kujisikia vibaya pindi watu wanapowaambia makosa yao, wanatakiwa wawe tayari kusikiliza maonyo na ukosoaji wa watu, na wautumie katika kuwasaidia kujirekebisha na kurudi katika msitari ulio bora. Wakati huo huo, watu wa kawaida wanatakiwa kuwaonya viongozi wao kwa moyo safi kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, na wajitolee kwa dhati kwa ajili ya manufaa ya jamii. Wajibu hauwaangukii watu wachache tu wanaoongoza, bali kila mwanajamii pia anawajibika.

Ni kosa kubwa kutowaonya viongozi na badala yake makosa yao yakavumiliwa. Ni kosa kubwa kuwaunga mkono katika udhalimu na ukandamizaji. Wale wanaowafuata viongozi madhalimu katika dunia hii watawafuata pia huko Akhera. Kila mtu anatakiwa kuwa mwangalifu sana kuhusu yule anayemfuata.

Qur'an Tukufu inasema:

(Kumbuka) Siku tutapo waita kila kikundi cha watu kwa mujibu wa wakifuatacho - basi atakaye pewa kitabu chake kwa mkono wake wa kulia, basi hao watasoma kitabu chao wala hawatadhulumiwa hata chembe. (Isra' 17: 71)

Na

Jueni! Siku itakapo wajia basi haitoondolewa hiyo kwao. Na yatawazunguka yale waliyo kuwa wakiyafanyia mzaha. (Hud, 11: 8)

Hivyo basi kuwaelekeza viongozi katika njia nzuri ni sehemu ya wajibu wa waumini. Mwanazuoni mkubwa katika fiqihi, Imam Abu Yusuf, aliandika katika kitabu chake, cha mambo ya ushuru, *kitab al-kharaji*, kumshauri khalifa Harun al-Rashad. Ndani yake aliandika:

"Kamwe usiogope kusimamisha haki katika mamlaka uliyopewa na Mwenyezi Mungu. Mchungaji mwenye furaha zaidi siku ya Qiyama mbele ya Allah, ni yule ambaye mifugo yake imeridhiwa. Kamwe usipotoke! Kama utafanya hivyo, watu wako watakufuata katika njia hiyo. Usiwatume watu kwa kibri, na wala usitoe hukumu ukiwa na hasira. Unapopatwa na kigugumizi, katika kuchagua zuri la dunia hii au zuri la akhera, chagua zuri la akhera. Usisahau ya kuwa huu ulimwengu ni wa kupita, wakati akhera ni ya milele."

Kwa kuwa watu huiga mtizamo na tabia za viongozi wao, na viongozi nao hufuata mtizamo na tabia za watu wao, kila mtu binafsi na kila kiongozi wa serikali anatakiwa afanye juhudi ya kuwa katika njia ya watu wema. Kipaji cha fundi vyuma hujulikana kulingana na hali ya mashine anayoitengeneza. Fundi huyo anaposhinda kutengeneza mashine fulani hiyo inakuwa dalili ya udhaifu wake. Jamii nayo pia ni mfano wa mashine. Viongozi wa jamii ndio mafundi wake. Mambo yanapokwenda kombo wanatakiwa kujiona kuwa wao ndio wenye kuwajibika. Jambo hili haliwahusu viongozi wa juu pekee yao, bali viongozi wote wa serikali. Viongozi wanatakiwa kuwa makini na makosa ya watu walio katika utawala wao, na wayachunguze mapungufu na makosa yao.

Mara nyingi ni vigumu kumkuta mtu anafurahia katika hali aliyopo, na mara nyingi utaona kila mtu ni mwenye kulaumu kwa makosa ya mwenzie. Lakini sisi sote kwa ujumla, viongozi na wananchi, ni lazima tuangalie makosa yetu wenyewe. Tutakapoongeza idadi ya watu wema katika jamii tunayojaribu kuiboresha, jamii hiyo itabadilika sana kimaada na kimaanawi. Kwa hali hiyo, kwa msaada wa Mwenyezi Mungu, jamii hiyo itatoa viongozi wazuri wanaoweza kushika madaraka. Wakati huo huo, iwapo viongozi hawatozifurahia jamii zao, watatakiwa kujiuliza wao wenyewe na kufanya juhudi ya kujirekebisha badala ya kuwalalamikia watu wao.

Murad wa I, ambaye aliuawa katika vita vya Kosovo, ni kiongozi wa Kiuthmaniyya aliyekusanya usultan wa kimaada na kiroho ndani ya moyo wake. Aliweka mfano wa mtu kuanza kujiuliza yeye mwenyewe. Murad aliliona jeshi lake likiwa katika hali ngumu sana katika uwanja wa vita huko Kosovo. Hali ilikuwa ni ngumu sana kiasi ya kwamba mstari wa wanajeshi wengi ulipungua kwa kuuwawa, na walichanganyikiwa kwa kiasi kikubwa kwa mauaji ya watu wengi. Murad aliswali rakaa mbili na kuomba msaada kwa Allah: "Ee Mola wangu," aliomba huku machozi yakimtiririka. "Ikiwa hali hii ngumu nimesababisha mimi kwa sababu ya dhambi zangu, nakuomba usiwaadhibu hawa wanajeshi kwa sababu ya madhambi yangu, usinifanye mimi kuwa sababu ya vifo vyao!" Ile dhoruba ikakatika na jeshi lake likapata ushindi mkubwa. Baada ya ushindi huo, Murad alianza kufanya tathmini ya wale waliokufa na walioje-ruhiwa katika medani ya vita. Wakati wa kufanya zoezi la ukaguzi alpigwa upanga na mwanajeshi wa Kiserbia aliyekuwa majeruhi, pigo lililompelekea kufariki dunia.

Jamii huendelea, kwa msaada wa Mwenyezi Mungu, pale tu watu watakapokuwa tayari kujihoji na kujirekebisha. Hata hivyo, kuna baadhi ya mifano inayokwenda kinyume na kanuni hii. Kwa mfano, Mwenyezi Mungu aliwatuma mitume mbalimbali kuja ku-

leta mabadiliko pindi watu walipopotea. Kwa hali hiyo, Mtukufu Mtume Muhammad ﷺ alitumwa hasa kuja kuibadilisha jamii isiyokuwa na huruma na yenye ukatili ambayo ilikuwa ikiabudu masanamu na kuwazika mabinti zao wakiwa hai. Hii ni baraka iliyotoka kwa Mwenyezi Mungu. Ni vigumu kuelezea huu uingiliaji kati wa Mwenyezi Mungu kwa kuichunguza tabia ya jamii ya Waarabu kabla ya Uislamu. Maelezo pekee yanayoweza kutolewa kuhusu kanunu hii ni rehma na fadhila za Mwenyezi Mungu.

Kwa vyovyote vile, hatuwezi kutegemea rehma kama hizi kutokea tena. Baada ya kuja Mtume Muhammad ﷺ ndio ilikuwa ni mwisho wa kuletwa Mitume. Kwa sasa, wanadamu wameachiwa kazi ya kujiimarisha wao wenyewe kiroho.

Tuna nafasi nyingi za kujiimarisha kiroho. Miongoni mwa vipaumbele vyetu vitakavyotuwezesha kufikia hayo ni kuandaa taasisi zetu za elimu na malezi kwa ajili ya kuwapata viongozi wa baadaye. Mtu mmoja mwenye busara alisema: "Tofauti kubwa iliyopo baina ya mataifa makubwa na yale madogo na kuwepo kwa kundi la watu wenye malezi mazuri." Linahitajika kundi la watu waliofundwa kwa kina kabisa ili kuweza kuishibisha jamii kimaada na kimaanawi. Watu wenye elimu na malezi bora ndio wanaoweza kuondosha hofu na kuanzisha jamii yenye haki na uadilifu.

Shughuli zote za kibinadamu huboreka na kupata umuhimu kulingana na shakhsia na watu wanaziendesha na kuzipeleka mbele. Watu wenye mwenendo mzuri na wenye shakhsia imara ndio wanaweza kuwaongoza vizuri jamii ya watu. Viongozi hodari ndio wanaoweza kuuonyesha ukuu wa jamii husika. hivyo basi, kipaumbele chetu kinapaswa kuwa ni kuwalea na kuwatengeneza viongozi hao wa baadaye. Mshairi maarufu wa Kituruki, Marehemu Necip Fazil anasema kuhusu jambo hili: "Mti usiochipua ni gogo lililokufa." Na rafiki mmoja wa Mwenyezi Mungu akasema: "Zaa wale unaowahitajia!"

Waislamu wanatakiwa kuandaa vizazi vipya vyenye imani thabiti, vinavyoijua historia, na vyenye utayari wa kuutumikia Ummah. Vinginevyo, ni kanuni ya Mwenyezi Mungu kuwa ataziondosha baraka alizotujaalia hapo awali.

Historia za mataifa mengine zinatoa ushahidi wa wazi wa kanuni hii katika kurasa nyingi za historia zao.

Kama tutaanza kabisa kuupandikiza upendo wa Mwenyezi Mungu na Mtume Wake ndani ya nyoyo zetu, tutaweza kukiandaa kizazi kipya cha viongozi ambao nao pia wanawapenda, na watakaoweza kujitoa kwa ajili ya umma wetu. Ni hapo tu ndipo jamii itakapoweza kuona jinsi utambulisho wa kweli wa Kiislamu unavyoweza kusimama.

Tunamuomba Mola wetu atupe viongozi wa kiislamu, katika vyombo vyote vya uongozi, vilivyo juu na vilivyo chini, wanaoutambua wajibu wao. Tunamuomba Mwenyezi Mungu atujaalie kulea vizazi vyenye imani vitakavyofanya kazi bila kuchoka kwa ajili ya kuiendeleza jamii kimaada na kimaanawi, walitumikie taifa letu na Waislamu wote ulimwenguni!

Amiin…

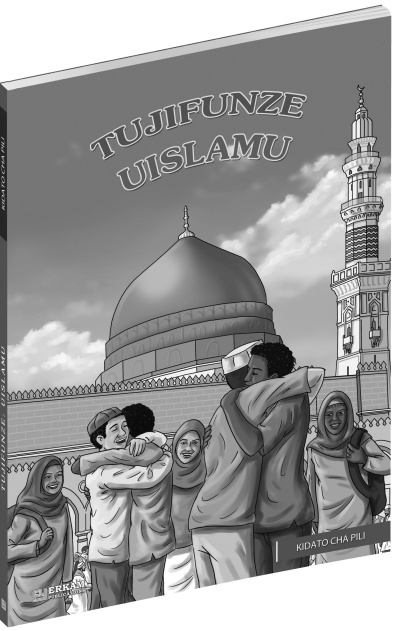
TUJIFUNZE UISLAMU
KIDATO CHA PILI
ERKAM

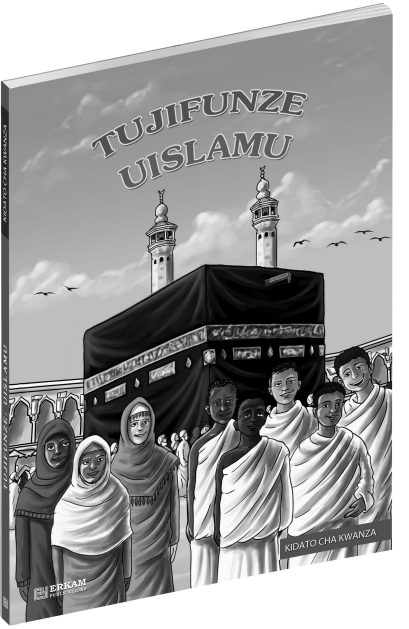
TUJIFUNZE UISLAMU
KIDATO CHA KWANZA
ERKAM

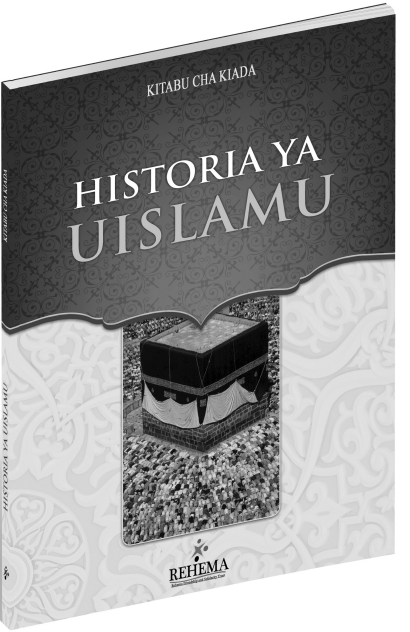
KITABU CHA KIADA
HISTORIA YA
UISLAMU
REHEMA

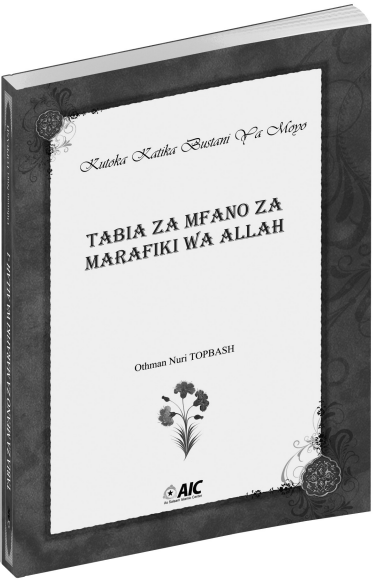
Kutoka Katika Bustani Ya Moyo
TABIA ZA MFANO ZA
MARAFIKI WA ALLAH
Othman Nuri TOPBASH
AIC

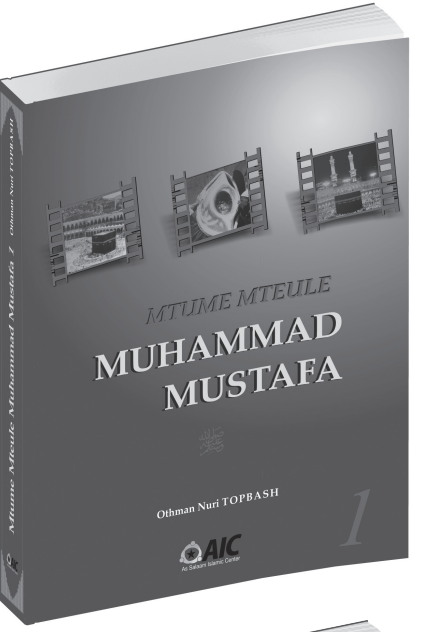
MTUME MTEULE
MUHAMMAD
MUSTAFA
Othman Nuri TOPBASH
AIC
As Sakaani Islamic Center
1
Mtume Mteule Muhammad Mustafa 1 Othman Nuri TOPBASH

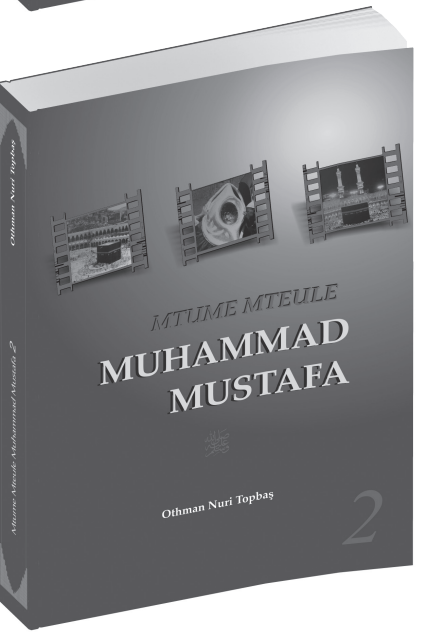
MTUME MTEULE
MUHAMMAD
MUSTAFA
Othman Nuri Topbaş
2
Mtume Mteule Muhammad Mustafa 2 Othman Nuri Topbaş

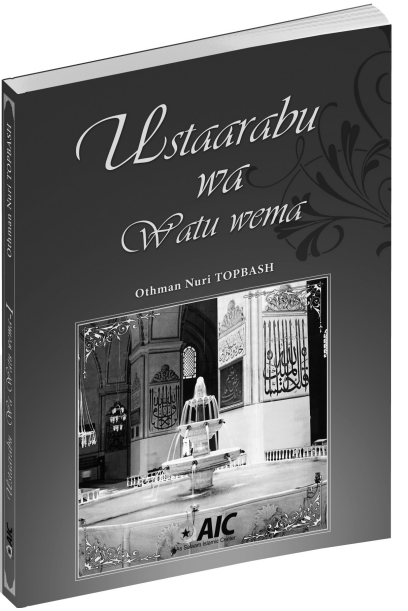
Ustaarabu
wa
Watu wema
Othman Nuri TOPBASH
AIC

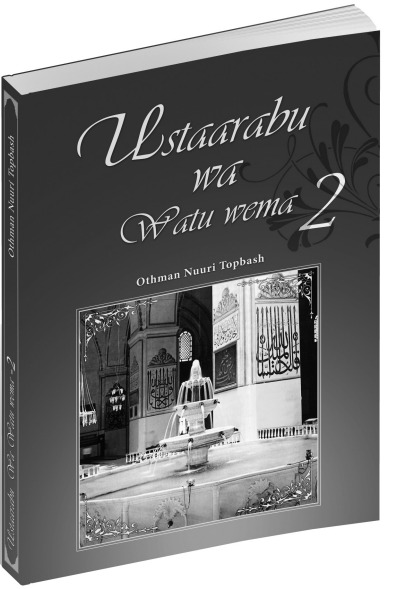
Ustaarabu
wa
Watu wema 2
Othman Nuuri Topbash

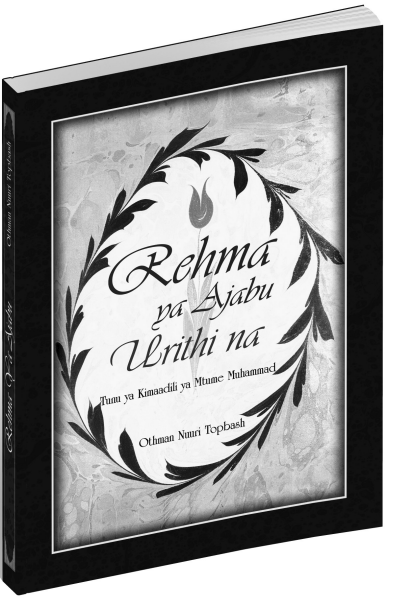
Rehma
ya Ajabu
Urithi na
Tuu ya Kimaadili ya Mtume Muhammad
Othman Nuri Topbash

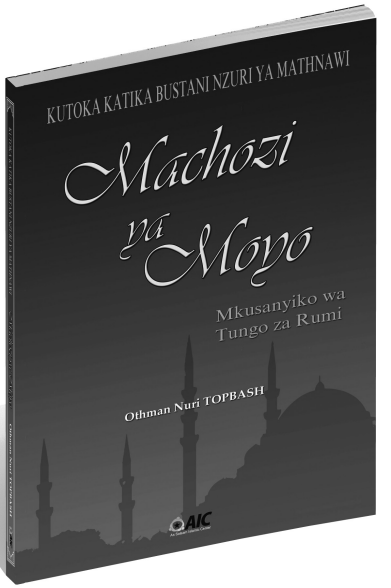
KUTOKA KATIKA BUSTANI NZURI YA MATHNAWI
Machozi
ya Moyo
Mkusanyiko wa
Tungo za Rumi
Othman Nuri TOPBASH
AIC

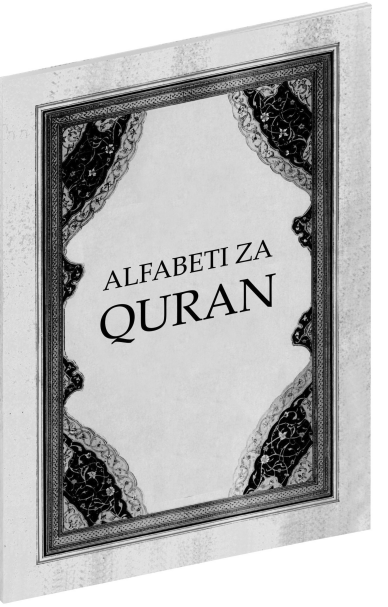
ALFABETI ZA
QURAN

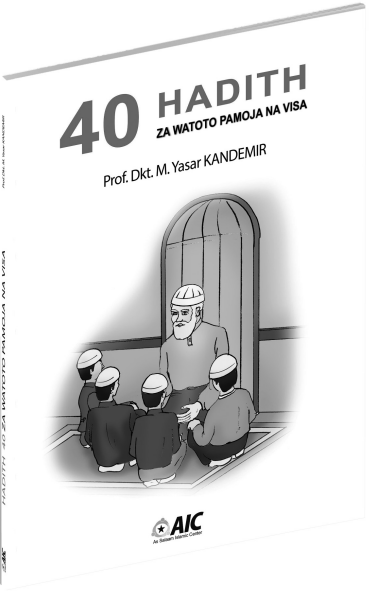
40 HADITH
ZA WATOTO PAMOJA NA VISA
Prof. Dkt. M. Yasar KANDEMIR
AIC
Prof. Dkt. M. Yasar KANDEMIR
HADITH 40 ZA WATOTO PAMOJA NA VISA